

Strasbourg, 7 dhjetor 2016

CEPEJ(2016)14

KOMISIONI EUROPIAN PËR EFICENCËN E DREJTËSISË (CEPEJ)

Masat strukturore të miratuara nga disa shtete anëtare të Këshillit të Europës për përmirësimin e funksionimit të së drejtës civile dhe administrative

Përveç mjeteve të brendshme juridike efektive të kërkuara nga neni 13 i KEDNJ-së

Udhërrëfyes i duhur praktik

Siç është miratuar në mbledhjen e 28-të plenare të CEPEJ në datën 7 dhjetor 2016

Masat strukturore të miratuara nga disa shtete anëtare të Këshillit të Europës për përmirësimin e funksionimit të së drejtës civile dhe administrative

Përveç mjeteve të brendshme efektive juridike të kërkuara nga neni 13 i KEDNJ-së

Udhërrëfyes i duhur praktik

*Dokument i përgatitur nga CEPEJ-GT-QUAL
Bazuar në punën përgatitore të Francesco DE SANTIS, ekspert shkencor (Itali)*

TABELA E LËNDËS

Hyrje.....	Error! Bookmark not defined.
1. Harta gjyqësore dhe ndarja e çështjeve midis gjykatave të ndryshme.....	5
2. Vendimmarrja kolegjiale ose me një gjykatës të vetëm	8
3. Ndarja dhe menaxhimi i burimeve: organizimi i gjykatave dhe ndarja racionale e metodave të punës	8
4. Administrimi i çështjeve, përqendrimi i procedimeve dhe afatet kohore	15
5. Masa të tjera për rregullat procedurale, në veçanti në lidhje me mjetet juridike dhe procedimet e shkurtuara	18
6. Linjat e veprimit në lidhje me “kërkesën për drejtësi”, zgjidhjen jo-gjyqësore të mosmarrëveshjeve dhe shpërdorimin e të drejtave procedurale	22
7. Suksesi i reformave: një çështje e metodës dhe burimeve	27
Konkluzione	Error! Bookmark not defined.
Burimet dhe Bibliografia.....	Error! Bookmark not defined.

Hyrje

1. Përmirësimi i efikasitetit dhe cilësisë së shërbimit publik të ofruar nga sistemet gjyqësore në lidhje me pritshmëritë e praktikantëve ligjorë dhe palëve ndërgjyqëse është misioni kryesor i Komisionit Europian për Eficencën e Drejtësisë (CEPEJ). Në përputhje me një nga qëllimet themelore të CEPEJ që është ulja e ngarkesës së rritur të çështjeve të prapambetura/të pazgjidhura të Gjykatës Europiane të Drejtave të Njeriut (GJEDNJ) dhe pas konsultimit me Zyrën e Regjistrimit të GJEDNJ-së dhe Departamentin për Ekzekutimin e Vendimeve të GJEDNJ-së në kuadër të Këshillit të Europës (KE), Grupi i Punës për Cilësinë e Drejtësisë (CEPEJ-GT-QUAL) ka filluar të reflektojë mbi fushën e veprimit të së drejtës për një mjet efektiv juridik të përcaktuar në nenin 13 të Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut) dhe marrëdhëniet e tij me nenin 6 të KEDNJ-së. Ky reflektim u fokusua në veçanti tek ndikimet që zbatimi i mjeteve efektive juridike ka tek sistemet gjyqësore dhe cilësia e drejtësisë. Një studim eksplorues mbi këtë çështje¹ që, ndër të tjera, trajton zbatimin e mjeteve efektive në shtetet anëtare të Këshillit të Europës (KE) dhe paraqitjen e pikave kritike dhe rekomandimeve, është diskutuar me Grupin. Duke vlerësuar përmbajtjen dhe përfundimet e një studimi të tillë, anëtarët e CEPEJ-GT-QUAL kanë vendosur të zgjedhin një qasje tjetër dhe të vënë theksin në veprimet e mundshme të nevojshme për të trajtuar burimet e problemeve ekzistuese strukturore në këtë fushë, të cilat janë shkaku kryesor i mosfunksionimit në veprimtarinë gjyqësore. Si rrjedhojë, ky dokument fokusohet në masat strukturore, të cilat duhet të merren para prezantimit të mjeteve juridike efektive ex neni 13 i KEDNJ-së për përmirësimin e funksionimit të drejtësisë dhe uljen e ngarkesës së sistemeve gjyqësore.

2. Qëllimi i këtij dokumenti është të sigurojë një kuadër referues. Ai ilustron nismat e miratuara nga disa shtete anëtare të Këshillit të Europës (KE), të cilat mund të konsiderohen burim i dobishëm frymëzimi për hartuesit e politikave dhe profesionistët e sistemit të drejtësisë në kërkimin e tyre për zgjidhje që mund të garantojnë funksionim më të mirë të sistemeve gjyqësore, duke respektuar kërkesën për t'u ofruar përdoruesve një shërbim publik të cilësisë.

3. Si rregull, në procesin e vlerësimit të administrimit të drejtësisë në një shtet të caktuar ose si pjesë e një analize krahasuese në shumë vende, mund të përdoren tre kritere që përkojnë përkatësisht me tre aspekte kyçe të drejtësisë: a) drejtësia e procedimeve dhe vendimit; b) kohëzgjatja e procedimeve; dhe c) kostoja për palët dhe portofolin publik². Mirëfunksionimi i sistemit të drejtësisë varet kryesisht nga ekuilibrimi i duhur i këtyre tre aspekteve kyçe nga hartuesit e politikave. Duke pasur parasysh detyrën e caktuar nga CEPEJ-GT-QUAL, zbatimi i kritereve të mësipërme të vlerësimit duhet të rimodelohet. Më konkretisht, duhet të fokusohemi në masat që ndërsa mbeten të përballeshme financiarisht për portofolin publik, mund të ulin mbingarkesën e gjykatave dhe kohëzgjatjen e procedimeve pa krijuar në të njëjtën kohë pengesa të papërshtatshme për të drejtën e aksesit në gjykatë ose pa cenuar drejtësinë e procedimeve. Me fjalë të tjera, këto masa duhet të merren brenda kuadrit të respektimit të garancive që lindin nga neni 6 i KEDNJ-së dhe më përgjithësisht, nga elementët përkatës të së drejtës ndërkombëtare dhe europiane për të drejtat e njeriut, gjithmonë në zbatim të objektivit të cilësisë së drejtësisë.

4. CEPEJ-GT-QUAL gjithashtu dëshironte që përshkrimi i këtyre masave të bazohet kryesisht në planet e veprimit, raportet e veprimit dhe dokumente të tjera informative të paraqitura pranë Këshillit të Ministrave nga qeveritë e shteteve anëtare të KE-së si pjesë e procesit të ekzekutimit të vendimeve nga Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut ("GJEDNJ"), duke konstatuar një shkëlqim të kërkesës së afatit të arsyeshëm sipas nenit 6 § 1 të KEDNJ-së³. Kjo, në mënyrë të rastësishme, është një metodologji që u miratua gjerësisht në raportin "Kohëzgjatja e procedimeve gjyqësore në shtetet anëtare të Këshillit të Europës bazuar në jurisprudencën e Gjykatës Europiane të Drejtave të Njeriut", të hartuar nga Françoise Calvez në vitin 2006 dhe të përditësuar nga Nicolas Régis në 2012, që u miratua nga CEPEJ në mbledhjen e tij të 20-të plenare.

5. Megjithatë, përdorimi i kësaj metodologjie paraqet disa pika kritike dhe rrezikon formulimin e rezultateve të paplota ose të gabuara.

---

¹ CEPEJ-GT-QUAL(2015) 6

² Në këtë kontekst, shihni Adrian Zuckerman, "Drejtësia në krizë: Dimensionet krahasuese të Procedurës Civile", të botuar në "Drejtësia Civile në krizë. Një Perspektivë Krahasuese e Procedurës Civile", të redaktuar nga Adrian Zuckerman, Oxford University Press, 1999, faqe 3 ff.

³ Një listë e këtyre dokumenteve jepet në shtojcën (Bibliografi). Informacione të hollësishme mbi ligjet ose burimet e tjera kombëtare që kanë realizuar veprimet e përmendura këtu nuk janë përfshirë kur kjo përmendet tashmë në dokumentet e mësipërme të paraqitura nga Qeveritë e vendeve anëtare të Këshillit të Europës në Komitetin e Ministrave. Ky informacion nuk përfshihet edhe në rastet kur burimet kombëtare nuk kanë qenë në dispozicion të ekspertit dhe nuk janë përmendur në burimet dytësore (doktrina dhe informacione të tjera) të konsultuara prej tij.

6. Së pari, dokumentet e paraqitura nga vendet anëtare të Këshillit të Europës në procesin e ekzekutimit të vendimeve të GJEDNJ-së që konstatojnë shkelje të kërkesës së afatit të arsyeshëm sipas nenit 6 § 1 të KEDNJ-së, nuk raportojnë gjithmonë masat e përgjithshme të miratuara apo të parashikuara në vendin përkatës. Në fakt, shkelja e kërkesës së afatit të arsyeshëm, e konstatuar nga GJEDNJ në një çështje të caktuar, nuk tregon domosdoshmërisht një problem më të përgjithshëm në funksionimin e sistemit gjyqësor⁴. Si rrjedhojë, nëse do të bazoheshim vetëm në dokumentet e paraqitura si pjesë e procesit të ekzekutimit të vendimeve të GJEDNJ-së, do të përfundonim duke u fokusuar ekskluzivisht në vendet ku problemet strukturore në funksionimin e sistemit gjyqësor janë evidentuar në procedimet para GJEDNJ-së dhe përkundrazi, duke mos marrë parasysh masat - ndoshta efektive - të marra nga shtetet që nuk tregojnë probleme të ngjashme. Ky rrezik është shmangur nëpërmjet përdorimit të burimeve të tjera (parësore dhe dytësore), në masën që eksperti ka pasur akses në to.

7. Së dyti, dokumentet e paraqitura nga vendet anëtare të Këshillit të Europës si pjesë e procesit të ekzekutimit të vendimeve të GJEDNJ-së, nuk ofrojnë gjithmonë detaje të mjaftueshme për një perceptim të duhur të masave të miratuara dhe të kontekstit para dhe pas reformës në fjalë. Si rrjedhojë, vetëm disa masa janë paraqitur hollësisht në këtë dokument.

8. Së treti, gjatë mbikëqyrjes së ekzekutimit të vendimeve që konstatojnë shkelje të kërkesës së afatit të arsyeshëm, Komiteti i Ministrave vazhdon më pak me një vlerësim analitik të ndikimit të secilës prej masave në fjalë sesa me një vlerësim të përgjithshëm të efektivitetit të këtij të fundit. Për qëllime të një vlerësimi analitik, do të ishte gjithashtu e nevojshme kryerja e një hetimi të detajuar multidisiplinor, duke përfshirë intervista me protagonistë dhe përdorues të ndryshëm të sistemit të drejtësisë.

9. Së katërti dhe së fundi, duhet pasur parasysh se në kontekstin e mbikëqyrjes së ekzekutimit të vendimeve që konstatojnë shkelje të kërkesës së afatit të arsyeshëm, Komiteti i Ministrave nuk thirret për të vlerësuar ndikimet e masave të ndërmarra nga vendi në fjalë sipas aspekteve të tjera të së drejtës për një proces të rregullt ligjor në nenin 6 § 1 të KEDNJ-së dhe, në përgjithësi, në cilësinë e drejtësisë. Në fakt, edhe nëse në disa raste masat e vendit "nën mbikëqyrje" mundësojnë konfirmimin se i ka përmbushur detyrimet sipas nenit 46 të KEDNJ-së dhe, për rrjedhojë, për të përfunduar shqyrtimin e grupit të çështjeve në fjalë, këto masa janë miratuar kryesisht për shkak se, në tërësi, kanë lehtësuar mbingarkesën e sistemit gjyqësor në fjalë dhe kanë ulur mbingarkesën e gjykatave dhe kohëzgjatjen e procedurave. Megjithatë, CEPEJ-GT-QUAL është e interesuar të theksojë "praktikat e mira", specifikisht masat që, duke mbetur të përballueshme për portofolin publik, mund të ulin mbingarkesën e gjykatave dhe kohëzgjatjen e procedimeve, *pa krijuar në të njëjtën kohë pengesa të panevojshme për të drejtën e aksesit në gjykatë ose cenimin e drejtësisë së procedimeve*. Si rrjedhojë, në këtë dokument, përshkrimi i masave të ndryshme të ndërmarra ose të parashikuara nga vendet në fjalë shoqërohet me disa komente që synojnë evidentimin e ndikimeve potencialisht negative të këtyre masave në lidhje me të drejtën e padisë dhe garancitë për një proces të rregullt gjyqësor. Kjo është më pak një çështje e nxjerrjes së konkluzioneve përfundimtare ose marrjes së vlerësimeve të qarta, sesa çështje e inkurajimit të reflektimit dhe kujdesit në një fushë kaq të ndjeshme.

10. Pas këtij shpjegimi të rreziqeve potenciale që lindin nga metodologjia e sugjeruar dhe mjetet e përdorura për korrigjimin e tyre, duhet të jepen disa detaje të mëtejshme në lidhje me objektin e analizës dhe strukturën e miratuar.

11. Për sa i përket objektit të saj, analiza fokusohet kryesisht por jo ekskluzivisht në një periudhë që nuk mbulohet plotësisht nga Raporti i lartpërmendur, Calvez-Régis, specifikisht nga viti 2011 deri tani⁵. Kjo analizë shqyrton administrimin e drejtësisë (dhe masat e marra) në fushat civile dhe administrative, pa analizuar fushën penale⁶.

⁴ Shihni, për shembull, komunikimin nga autoritetet për grupin e çështjeve Moreno Carmona kundër Spanjës, të paraqitur në datën 30/05/2013 për mbledhjen CM-DH 1179 të datave 24-26 shtator 2013: duke pasur parasysh informacionin statistikor në lidhje me kohëzgjatjen mesatare të procedimeve civile në Spanjë, Qeveria "çmon se ekzekutimi i vendimit Moreno Carmona nuk kërkon miratimin e masave të përgjithshme".

⁵ Të dhëna të përditësuara deri në muajin dhjetor 2015, me përjashtim të disa çështjeve specifike më të vonshme.

⁶ Kjo zgjedhje është e justifikuar për disa arsye:

A) Qëllimi dhe objekti i procedimeve penale ndryshojnë ndjeshëm nga ato të procedimeve civile dhe administrative. Në vendet demokratike, procedura penale shërben kryesisht për t'i dhënë të akuzuarit një garanci kundër pretendimeve ndëshkuese të shtetit. Megjithatë, procedura civile është projektuar për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve sipas të drejtës private ndërmjet dy palëve, të cilat janë në pozita të barabarta; procedura administrative (në ato vende ku është e dallueshme nga procedura civile) është projektuar për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve ndërmjet individëve privatë dhe autoriteteve publike që e kanë origjinën nga të metat/defektet në vendimet administrative. Si rrjedhojë, problemet që lindin në administrimin e drejtësisë janë mjaft të ndryshme në fushën e të drejtës penale në krahasim me dy fushat e tjera.

12. Për sa i përket strukturës së analizës, masat e ndryshme të identifikuar grupohen së bashku sipas temave: disa lidhen me organizimin e sistemit gjyqësor dhe më specifikuisht, gjykatat në ushtrimin e funksionit të tyre (paragrafët 1-3); të tjerat lidhen me rregullat e procedurës dhe në veçanti rolin e gjykatësit në përgatitjen e çështjeve për gjykimin dhe menaxhimin e afateve procedurale (paragrafët 4 dhe 5); tema e fundit mbulon masat e ndryshme të mundshme për reduktimin ose menaxhimin më efektiv të "kërkesës për drejtësi", duke përfshirë pajtimin dhe ndërmjetësimin (paragrafi 6). Së fundi, u çmua e përshtatshme që të rideklarohej pika se suksesi i çdo reforme varet gjithashtu nga mënyra sesi është hartuar dhe vënë në funksionim (paragrafi 7).

1. Harta gjyqësore dhe ndarja e çështjeve midis gjykatave të ndryshme

13. Mbingarkesa e disa gjykatave mund të ndodhë për shkak të madhësisë së rrethit gjyqësor në lidhje me zonën gjeografike dhe popullsinë. Si rrjedhojë, disa vende kanë synuar të riorganizojnë rrjetin e gjykatave, në veçanti duke krijuar gjykata të reja (ose ndarje/seksione të reja të gjykatave ekzistuese) dhe / ose duke eliminuar/shkurtuar gjykatat (ose ndarjet) ekzistuese në territorin e tyre kombëtar. Gjithashtu, jemi duke vërejtur ndryshime në kriteret për juridiksionin territorial, transferimin e juridiksionit nga një gjykatë në tjetrën dhe ngritjen e gjykatave të specializuara⁷.

1.1 Rritja e numrit të gjykatave

14. Për t'iu përgjigjur në mënyrë më efektive nevojave për drejtësi, disa shtete kanë rritur numrin e gjykatave në territorin e tyre (p.sh. Sllovakia dhe Turqia) ose numrin e ndarjeve/seksioneve të disa gjykatave (p.sh. në Turqi, seksionet e gjykatave administrative rajonale).

1.2 Ngritja e gjykatave ose seksioneve të specializuara

15. Shumica e vendeve kanë krijuar gjykata ose seksione të specializuara për të përmbushur nevojat për drejtësi në disa fusha të ligjit.

16. Për shembull, Turqia ka krijuar gjykata të specializuara për të trajtuar çështjen gjyqësore në lidhje me sigurimet shoqërore dhe pensionet, dhe Franca është duke konsideruar ndërmarrjen e një hapi të ngjashëm⁸. Belgjika ka krijuar një gjykatë për çështjet familjare dhe të të rinjve. Në Greqi, seksionet që specializohen në çështjet gjyqësore tatimore janë krijuar në gjykata me më shumë se 3 seksione. Italia ka krijuar gjykata për shoqëri tregtare/kompani, të cilat janë seksione që specializohen në ligjin e konkurrencës, ligjin për shoqëritë tregtare, pronësinë intelektuale, prokurimin publik dhe mosmarrëveshje të tjera tregtare në gjykata dhe gjykatat e apelit, bazuar në kryeqendrat rajonale. Në Rumani, një njësi e specializuar është ngritur në Gjykatën e Lartë të Kasacionit dhe Drejtësisë për të gjykuar apelet në interes të së drejtës.

17. Në Zvicër, që prej vitit 2012 ka juridiksion të "Gjykatës Federale të Patentave" për të gjitha mosmarrëveshjet në lidhje me shpikjet e patentave (neni 26, Ligji i Gjykatës së Patentave⁹). Vendimet e kësaj gjykate mund të kundërshtohen drejtpërdrejt vetëm para Gjykatës Federale. Gjithashtu, çështjet gjyqësore për bursën e këmbimit në fushën e pronësisë intelektuale, konkurrencës së padrejtë dhe karteleve duhet të ngrihen drejtpërdrejt para gjykatave kantonale të apelit (neni 5 të KPC-së). Kantonet mund të sigurojnë një gjykatë kantonale që deklaron në shkallën e parë dhe të fundit për të gjitha mosmarrëveshjet ndërmjet personave të përfshirë në Regjistrin Tregtar (neni 6 i KPC-së), apelin para Gjykatës Federale që mbetet i mundshëm në çdo rast.

18. Në shumë vende të tjera të tilla si Bullgaria dhe Shqipëria, gjykatat ose seksionet e specializuara janë krijuar për trajtimin e procedimeve administrative.

B) Eficenca dhe cilësia e drejtësisë në të drejtën penale duhet të vlerësohet nga pikëpamja e të akuzuarit dhe autoriteteve të ndjekjes penale, dhe interesat e viktimës dhe palëve civile gjithashtu nuk mund të neglizhohen. Megjithatë, interesat në fjalë në procedimet civile dhe administrative, në parim, fokusohen tek të dyja palët.

C) Ngarkesa e punës së gjykatave penale ndikohet fuqimisht nga politika penale e Shtetit në lidhje me të dyja aktet e konstatuara si vepra penale sipas ligjit dhe kur është e zbatueshme, krimet ku fokusohet puna e autoriteteve të ndjekjes penale. Sërish, këta janë faktorë që nuk janë të rëndësishëm për procedimet civile dhe administrative.

⁷ Udhëzimet për krijimin e hartave gjyqësore për mbështetjen e aksesit në drejtësi brenda një sistemi gjyqësor cilësor (CEPEJ-QUAL) duhet të merren parasysh në këtë kuadër.

⁸ Shihni amendimet në Kodin e Sigurimeve Shoqërore që përfshihen në projektligjin nr. 35 të miratuar në datën 5 nëntor 2015, për paditë në grup dhe organizimin e gjykatave.

⁹ Ligji për Gjykatën Federale të Patentave, i 20 marsit 2009.

19. Në Austri, reforma e procedurave administrative në fuqi që nga 1 janari 2014, rezultoi në eliminimin e sistemit të ankesave/apelveve tek autoritetet më të larta administrative dhe në një riorganizim të mjeteve juridike në dispozicion: një vendim administrativ tani mund të kundërshtohet vetëm para një gjykate federale apo rajonale administrative, vendimi i të cilës mund të apelohet në shkallën e dytë (dhe të fundit) para Gjykatës së Lartë Administrative (për shkelje të ligjit) ose Gjykatës Kushtetuese (për shkelje të Kushtetutës). Gjykatat e reja administrative (11 në nivel rajonal dhe 2 në nivel federal) zëvendësojnë, ndër të tjera, panelet e vjetra të pavarura administrative ("unabhängiger Verëaltungssenat") dhe gjykatën për azil, duke kryer kështu detyra të cilat më parë ishin caktuar në 120 organe pothuajse (*kuazi*) gjyqësore.

20. Si rregull, specializimi i gjykatësve, duke u mundësuar atyre që të marrin përvojë më të madhe në fusha të caktuara të ligjit dhe në proceset gjyqësore që lidhen zakonisht me to, mund të kontribuojë në cilësinë dhe shpejtësinë e drejtësisë. Megjithatë, në mungesë të ndonjë marrëveshjeje për rotacion ose ndërrim, caktimi i përhershëm i gjykatësit në të njëjtën gjykatë ose seksion mund ta bëjë, me kalimin e kohës, që të zhvillojë familjarizim të panevojshëm me një rreth të kufizuar avokatësh dhe ekspertësh, gjë që nuk është domosdoshmërisht në favor të zhvillimit efikas të procedimeve dhe, më përgjithësisht, për mundësinë e paanshmërisë së gjykatës në fjalë. Kjo çështje është ngritur shpesh në rastin e gjykatave tregtare të krijuara në kantonet zvicerane dhe në të cilat marrin pjesë gjykatësit vlerësues, duke marrë gjithashtu urdhra të caktuar në favor të bankave ose shoqërive të sigurimeve. Ndodh që personat në fjalë të mos tërheqin në mënyrë spontane të gjitha pasojat e marrëdhënieve të tyre të biznesit, ose të fshehin ekzistencën tek palët¹⁰.

21. Gjithashtu, gjykatat e specializuara shpesh trajtojnë fushat e procesit gjyqësor që janë më sensitive për qeverinë dhe/ose financat shtetërore. Ndërsa do të ishte e gabuar të dyshohej *a priori* për barazinë e palëve në procedime para këtyre gjykatave, nuk duhet përjashtuar rreziku që interpretimi dhe zbatimi i tyre mund të ndikohen nga faktorë të përshtatshmërisë politike dhe/ose përballueshmërisë buxhetore. Si rrjedhojë, këto gjykata dhe anëtarët e tyre duhet të ofrojnë të njëjtat garanci pavarësie si gjykatësit gjyqësorë; për këtë arsye, krijimi i seksioneve të specializuara në gjykatat e zakonshme do të preferohej ndaj krijimit të gjykatave të pavarura me status të ndryshëm.

1.3 Ndryshimi në kufijtë e rretheve gjyqësore që mund të çojë në mbylljen e disa gjykatave ose bashkimit të tyre me gjykata të tjera

22. Disa vende kanë reformuar hartën e tyre gjyqësore, duke zmadhuar rrethet gjyqësore. Në Belgjikë, për shembull, reforma e vitit 2013¹¹ uli numrin e 27 gjykatave ekzistuese në 12.

23. Masat e këtij lloji shpesh bëjnë që gjykatat më të vogla të bashkohen administrativisht me gjykata të tjera ekzistuese. Më pas, ose mund të përthithen nga ato gjykata, ose të vazhdojnë si seksione të veçanta që veprojnë si gjykata vendore.

24. Në Rumani, 12 gjykata të shkallës së parë janë shkurtuar dhe burimet e tyre njerëzore dhe materialet janë rishpërndarë. Në Itali, riprojektimi i hartës gjyqësore mori në konsideratë rreth 1 400 gjykata të shkallës së parë, duke rezultuar në shkurtimin e 750 selive të vogla gjyqësore dhe bashkimit të tyre me seli më të mëdha kufitare/fqinje. Në Portugali, krijimi i rretheve më të mëdha gjyqësore çoi në rishpërndarjen e juridiksionit në nivelin e shkallës së parë, në veçanti ndërmjet institucionit qendror (ku janë vendosur të gjitha seksionet e specializuara) dhe degëve lokale (që ushtrojnë juridiksion të përgjithshëm dhe vendor). Në Holandë, në fund të viteve '90, një sërë gjykatash lokale (*kantongerechten*) u mbyllën, ndërsa mbi 50 prej këtyre gjykatave u shndërruan në seksione të veçanta të gjykatave të rrethit (*rechtbanken*) dhe filluan të veprojnë si gjykata vendore.

25. Reforma e hartës gjyqësore që vazhdon në Francë që nga viti 2007¹² ka rezultuar në mbylljen e gjykatave ose bashkimit të gjykatave të tjera ekzistuese. Kjo reformë ka zvogëluar numrin e gjykatave

---

¹⁰ Shihni vendimin e Gjykatës Federale të 18 prillit 2011, Dosja nr. 4F_8 / 2010, e disponueshme në adresën www.bger.ch, sipas të cilës ka një dyshim për anshmërinë e një avokati që merr pjesë si zëvendës gjykatësi jo vetëm kur përfaqëson ose kur ka përfaqësuar kohët e fundit një prej palëve në një gjykim tjetër, por edhe kur është ose ka qenë, në një raport përfaqësues me kundërshtarit e një prej palëve (në këtë rast, ekzistenca e mandateve ishte vënë në dijeni të avokatit të paditësit gjatë një bisede telefonike, shumë kohë pasi Gjykata Tregtare e Zyrihut dhe Gjykata Federale kishin rrëzuar refuzimin e kërkesës); shihni gjithashtu vendimin e Gjykatës Federale të 27 gushtit 2013, të botuar në ATF 139 III 433 dhe të disponueshëm në adresën www.bger.ch: një prej gjykatësve të Gjykatës Federale të Patentave që duhet të vendoste në një çështje me mbulim të gjerë mediatik ishte, për më tepër, Këshilltar në fushën e pronësisë intelektuale të një prej degëve të palëve.

¹¹ Shihni Ligjin e 1 dhjetorit 2013 që reformon juridiksionet gjyqësore dhe ndryshon kodin gjyqësor në funksion të përmirësimit të lëvizshmërisë së anëtarëve të Urdhrit Gjyqësor.

rajonale nga 186 në 163, numrin e gjykatave të rrethit nga 473 në 302, numrin e gjykatave të punësimit nga 271 në 210, dhe numrin e gjykatave tregtare nga 1190 në 863. Kriteri i veprimtarisë (ngarkesa minimale e çështjeve për çdo lloj gjykate ekzistuese), duke pasur parasysh gjithashtu tendencat demografike dhe mendimet e shprehura nga drejtuesit e gjykatave në fjalë, është zbatuar për të riprojektuar hartën gjyqësore. Për më tepër, të paktën një gjykatë rajonale mbeti në çdo departament; në mënyrë të ngjashme u shmang shkurtimi i gjykatave të rrethit në qytetet ku është mbyllur gjykata rajonale ose ato që ndodhen mbi një orë larg nga çdo gjykatë tjetër e rrethit.

26. Siç tregon shembulli i fundit, masat e këtij lloji mund të kontribuojnë në një shpërndarje më racionale në mbarë vendin të burimeve në dispozicion dhe në veçanti t'i japin secilës gjykatë numrin e gjykatësve të nevojshëm për të përmbushur përgjegjësitë e tyre (p.sh. rastet e dëgjimit si një trup gjyqësor) dhe të vazhdojnë specializimin e tyre. Përveç kësaj, faktorë të caktuar si gjeografia dhe aksesueshmëria gjithashtu duhet të merren parasysh për të kompensuar rreziqet që riorganizimi i hartës gjyqësore dhe mbyllja e gjykatave të caktuara mund të shkaktojnë në lidhje me aksesin në gjykatë (shihni, në këtë kuadër, Udhëzimet për krijimin e hartave gjyqësore për të mbështetur aksesin në drejtësi në një sistem gjyqësor cilësor, op. cit., paragrafi 2). Gjithashtu, duhet të tregohet kujdes të garantohet që bashkimet e gjykatave të mos çojnë në krijimin e gjykatave tejet të mëdha me mbingarkesa çështjesh. Së fundi, çdo reformim i hartës gjyqësore duhet të kryhet në mënyrë që të respektojë juridiksionin e caktuar për institucionet e ndryshme sipas Kushtetutës (shihni, për shembull, vështirësitë e hasura nga Polonia në procesin e reformës të ndërmarrë në vitin 2012 për shkak të konflikteve të juridiksionit ndërmjet Ministrit të Drejtësisë dhe Komisionit të Shërbimit Gjyqësor).

1.4 Ndryshimet e juridiksionit

27. Një ndarje më efikase dhe efektive e çështjeve brenda gjyqësorit mund të sigurohet nëpërmjet ndryshimeve në juridiksionin e gjykatave të caktuara¹³.

28. Kjo mund të arrihet, së pari, duke zgjeruar juridiksionin në shkallë të parë të gjykatave vendore në dëm të gjykatës qendrore. Kjo ndodh në Portugali për sa i përket juridiksionit të zgjeruar të gjykatësve të paqit (nga 5 000 Euro deri në 15 000 Euro), dhe në Greqi, ku një rritje e kufirit financiar në juridiksionin e gjykatësve të paqit (nga 12 000 Euro deri në 20 000 Euro) u shoqërua me caktimin në këto gjykata të disa çështjeve të pakundërshtuara (kujdestari, njoftim i testamenteve etj.).

29. Në Itali, juridiksioni i gjykatësve të paqit (*giudice di pace*) në lidhje me shumë në fjalë u rrit nga 2 500 Euro në rreth 5 000 Euro për mosmarrëveshjet në lidhje me mallrat dhe nga 15 000 Euro në rreth 20 000 Euro për mosmarrëveshjet në lidhje me dëmet e shkaktuara nga aksidentet e trafikut. Përveç kësaj, Ligji nr. 57, datë 28 prill 2016, i cili delegoi Qeverinë për të reformuar gjerësisht statusin e gjykatësve jo-profesionistë, parashikon rritjen e mëvonshme të pragut të kompetencës së gjykatësve të paqit (30 000 Euro për sa u përket mosmarrëveshjeve në lidhje me pronën e preksme dhe 50 000 Euro për mosmarrëveshjet mbi dëmet e shkaktuara nga aksidentet e trafikut), si dhe caktimin ndaj tyre të procedurave jashtëgjyqësore për bashkëpronësitë, procedurat jashtëgjyqësore në çështjet e trashëgimisë dhe pronës komunitare më pak komplekse dhe, nën mbikëqyrjen e një gjykatësi profesionist të zgjedhur nga kryetari i gjykatës, disa procedura të shpronësimit të sendeve të luajtshme të debitorit, të cilat eventualisht mund të jenë tek pala e tretë.

30. Së dyti, çka mund të përfshihet është një thjeshtim i kriterëve për caktimin e juridiksionit. Në Rumani, për shembull, gjykatat e shkallës së parë (*judecatorie*) kishin juridiksion për çështje tregtare deri në një kufi prej 100 000 RON (rreth 20 000 EURO) dhe në çështje civile deri në një kufi prej 500 000 RON (rreth 100 000 EURO). Me hyrjen në fuqi të Kodit të ri të Procedurës Civile në 2013, këto gjykata vendore fituan juridiksion në lidhje me mosmarrëveshjet me vlerë deri në 200 000 RON (rreth 40 000 EURO), pavarësisht objektit.

31. Në masën që gjykatat vendore nuk përbëhen nga gjykatës profesionistë, shtrirja e juridiksionit të tyre në çështje të një rëndësie të lartë me shuma të mëdha në fjalë duhet të shoqërohet me dhënien e garancive të duhura që gradualisht duhet të afrohen me ato që i bashkohen statusit të gjykatësit profesionist, me qëllim garantimin e pavarësisë dhe paanshmërisë.

¹² Prezantuar nga Ministria e Drejtësisë në atë kohë, Rachida Dati, kjo reformë ishte zbatuar, veçanërisht në bazë të dekretit të 15 shkurtit 2008, 29 majit 2008 dhe 30 korrikut 1999.

¹³ Shqyrtuar në këtë kuptim, pika V e Rekomandimit R (86) 12 të Komitetit të Ministrave në lidhje me masat për parandalimin dhe uljen e ngarkesës së tepërt të punës në gjykata, miratuar më 16 shtator 1986.

32. Së fundi, disa vende kanë hequr juridiksionin ekskluziv të Këshillit të Shtetit për kategori të caktuara të mosmarrëveshjeve. Ky është rasti në Holandë, ku gjatë viteve 1990, juridiksioni për të shqyrtuar çështjet që përfshijnë shqyrtimin e vendimeve administrative u është dhënë seksioneve të specializuara të gjykatave të rrethit, ndërsa Këshilli i Shtetit bëhet gjykatë apeli në këto çështje. Ky është rasti edhe në Greqi, ku çështjet që përfshijnë veçimin e një vendimi administrativ u caktuan në gjykatat administrative të shkallës së parë dhe në gjykatat administrative të apelit dhe në Turqi për çështjet që lidhen me vendimet administrative, të cilat nuk janë të zbatueshme në të gjithë territorin turk.

2. Vendimmarrja kolegjiale ose me një gjykatës të vetëm

33. Për shumë vjet ka pasur një tendencë në rritje ndaj vendimmarrjes më pak kolegjiale në gjykatat e shkallës së parë në shtetet anëtare të Këshillit të Europës, sepse caktimi i çështjeve tek një gjykatës i vetëm mundëson shfrytëzimin maksimal të burimeve njerëzore në dispozicion, ndërsa vendimmarrja kolegjiale paraqet vështirësi objektive në lidhje me organizimin e punës së gjykatësve dhe ndërlikon realizimin e procedimeve.

34. Në këtë fushë, shembulli i Greqisë është mjaft emblemantik: që nga viti 2011, kufiri financiar për juridiksionin e gjykatave me një gjykatës të vetëm është rritur nga 80 000 EURO në 120 000 EURO dhe së fundi në 250 000 EURO, në dëm të gjykatave ku çështjet gjykohen nga një trup gjykatësish. Gjykatave me një gjykatës të vetëm u janë besuar gjithashtu një gamë e gjerë çështjesh familjare (ndarje gjyqësore, divorc etj.). Në mënyrë të ngjashme, kufiri financiar për gjykatën administrative që vepron me përbërjen e një gjykatësi të vetëm është rritur nga 5 000 EURO në 60 000 EURO.

35. Masa të ngjashme janë marrë kohët e fundit në Turqi, ku kufiri financiar në juridiksionin e gjykatave administrative të shkallës së parë që vepron me përbërjen e një gjykatësi të vetëm është rritur nga 3 500 EURO në 10 600 EURO. Këto masa gjithashtu sjellin një reduktim të juridiksionit të Këshillit të Shtetit në shkallë të dytë për shkak se aktualisht gjykata rajonale administrative dëgjon ankesat/apelet e paraqitura kundër vendimeve të gjykatave administrative të shkallës së parë që vepron me përbërje të një gjykatësi të vetëm.

36. Sistemi i miratuar në Gjermani (krahasoni § 348 Zivilprozessordnung, në vijim i referuar si "ZPO"), për ndarjen e juridiksionit midis gjykatësve të vetëm dhe përbërjeve kolegjiale të gjykatave rajonale (*Landgericht*) meriton të merret parasysh në lidhje me racionalitetin dhe fleksibilitetin e tij. Që nga viti 2002 këto gjykata, si rregull, kanë gjykuar çështje me përbërje të një gjykatësi të vetëm, përveç nëse gjykatësi përgjegjës për çështjen ka më pak se një vit përvojë, një trup prej tre gjykatësish ka juridiksion *ratione materiae* (p.sh. në rastet e pronësisë intelektuale) ose gjykatësi i vetëm heq dorë nga juridiksioni në favor të një trupi gjyqësor për shkak të vështirësisë ose rëndësisë së çështjes. Nga ana tjetër, një trup gjykatësish mund të heqë dorë nga juridiksioni në favor të një gjykatësi të vetëm nëse çështja është e drejtpërdrejtë ose kur nuk është e rëndësishme.

37. Disa shtete kanë zgjedhur vendimmarrjen nga një gjykatës i vetëm edhe në shkallën e dytë. Në Itali, për shembull, gjykatat me një gjykatës të vetëm dëgjojnë ankesa/apele kundër vendimeve të dhëna nga gjykatësit e paqit. E njëjta qasje u miratua kohët e fundit në Greqi, ku gjykatave të apelit me një gjykatës të vetëm iu caktuan juridiksion në lidhje me ankesat/apelet kundër vendimeve të dhëna nga gjykatat me një gjykatës të vetëm.

38. Në Gjermani është gjithashtu e mundur që vendimi i një gjykatësi të paraqitet në apel, nëse vendimi i shkallës së parë është dhënë nga një gjykatës i vetëm. Kjo gjithashtu varet nga kompleksiteti dhe rëndësia e çështjes (§526 ZPO).

39. Ndërsa përdorimi i gjykatësve të vetëm është inkurajuar nga KE¹⁴, veçanërisht në shkallën e parë, mbetet fakti se natyra kolegjiale e vendimmarrjes (nëse jo për përgatitjen e çështjeve për gjykim) përbën një mjet shtesë të garantimit të paanshmërisë së gjykatësve. Në mungesë të vendimmarrjes kolegjiale, paanshmëria sigurohet kryesisht nga garancitë që i bashkëngjiten statusit të gjykatësit; si rrjedhojë, kur një çështje potencialisht shumë e rëndësishme vendoset nga një ndihmës gjykatës i vetëm, një mjet juridik duhet të vihet në dispozicion të një gjykatësi profesionist.

3. Shpërndarja dhe menaxhimi i burimeve: organizimi i gjykatave dhe ndarja racionale e metodave të punës

---

¹⁴ Shihni, në këtë kontekst, pikën V të Rekomandimit R (86) 12 të Komitetit të Ministrave në lidhje me masat për parandalimin dhe uljen e mbingarkesës së punës në gjykata, miratuar në datën 16 shtator 1986.

40. Sigurimi i ambienteve të përshtatshme për veprimtarinë gjyqësore është parakusht për funksionimin e duhur të një sistemi gjyqësor: si rrjedhojë, disa vende (për shembull Bullgaria, Sllovakia, Sllovenia dhe Turqia) kanë bërë përpjekje të konsiderueshme për rinovimin e ambienteve ekzistuese ose për ndërtimin e godinave të reja të gjykatave¹⁵.

41. Gjithashtu, ia vlen të ritheksojmë rritjen thelbësore të numrit të gjykatësve dhe/ose sekretarëve/nëpunësve gjyqësorë (për shembull në Bullgari, Greqi, Itali, Rumani dhe Sllovakia).

42. Duke pasur parasysh rëndësinë e përgjegjësive të përfshira, një rritje e numrave të personelit nuk duhet të nënkuptojë kritere më pak të rrepta përzgjedhjeje ose standarde më të ulëta të trajnimit fillestar dhe trajnimit të vazhdueshëm.

3.1 Transferimet e burimeve njerëzore midis gjykatave

43. Për të plotësuar nevojat e gjykatave me personel të pamjaftueshëm dhe për të trajtuar, kur është e nevojshme, mbingarkesën e përkohshme, disa vende janë përpjekur të arrijnë një shpërndarje më të mirë të burimeve njerëzore në dispozicion. Përveç mbylljes së gjykatave ekzistuese dhe riorganizimit të personelit që u është caktuar atyre, ky proces përfshin ose ndryshimin e sistemit për shpërndarjen e personelit, ose vendosjen e mekanizmave më të shpejtë dhe më racionalë të transferimit dhe zëvendësimit.

44. Në Belgjikë, reformimi i rretheve gjyqësore i kryer në vitin 2013 gjithashtu rriti lëvizshmërinë e anëtarëve të gjyqësorit: gjykatësit dhe prokurorët mund të lëvizin më lehtësisht midis ndarjeve të ndryshme territoriale të një rrethi gjyqësor më të madh dhe situata të paparashikuara (si për shembull mbingarkesa e një gjykate) mund të trajtohen më shpejt (me ndihmën e gjykatësve që punojnë në gjykatat e tjera në të njëjtin rreth).

45. Në Slloveni, gjykatat e shkallës së parë janë shndërruar, nga pikëpamja administrative, seksione të gjykatës së rrethit të apelit. Kjo nënkupton se çdo vit, në varësi të ngarkesës së çështjeve të seksioneve të ndryshme, kryetari i gjykatës së apelit mund të vendosë që gjykatësi i një seksioni lokal të punojë edhe për një seksion tjetër në të njëjtin rreth.

46. Ndërsa në Portugali, një grup ndihmës gjykatësisht është formuar për plotësimin e nevojave të posaçme të gjykatave, ligji për gjykatat në Hungari parashikon se çdo gjykatës mund të nënkontraktohet në një gjykatë tjetër pa pëlqimin e tij ose të saj për një vit në çdo tre vjet. Gjithashtu, është krijuar një profili i ri i "gjykatësit të nënkontraktuar": njoftimi që reklamon pozicionin mund të përcaktojë se gjykatësi mund të nënkontraktohet në një gjykatë tjetër pa pëlqimin e tij ose të saj për një periudhë të caktuar.

47. Në masën që sistemet e afishimit dhe transferimit të përshkruara më lart rezultojnë me një shkallë të lartë qarkullimi dhe mungesë të vazhdimësisë së punës, ato mund të bëjnë që personeli i nënkontraktuar të ndihet më pak i angazhuar ndaj shërbimit dhe më pak i motivuar. Përveç kësaj, është e rëndësishme të garantohet që perspektiva e transferimit, veçanërisht nëse mund të bëhet pa pëlqimin e personit në fjalë, të mos shndërrohet në mjet presioni ndaj gjykatësve, duke rrezikuar kështu pavarësinë e tyre.

3.2 Referimi ndaj nëpunësve ligjorë dhe kategorive të reja profesionale

48. Për të ndihmuar gjykatësit në përmbushjen e detyrave të tyre ose për të lehtësuar ngarkesën e tyre të punës, disa sisteme gjyqësore i drejtohen gjithnjë e më tepër profesionistëve ligjorë të punësuar në personelin e gjykatave në bazë të modelit francez *référéndaire* dhe modelit gjerman/austriak *Rechtspfleger*. Këta profesionistë përfitojnë nga një garanci e pavarësisë në disa shtete anëtare.

49. Sipas modelit të parë, personeli që nuk përfshin gjykatës asiston gjykatësin në seancë gjyqësore dhe ndihmon për formulimin e vendimeve gjyqësore dhe kryerjen e kërimit për jurisprudencën. Në Francë, nëpunësit e shërbimeve gjyqësore përcaktohen nga Dekreti i ri statutor i 15 tetorit 2015, si teknicienë të procedurës që asistojnë dhe vërtetojnë aktet gjyqësore të magjistratëve, por edhe që ushtrojnë funksione të përmirësuar mbështetëse ndaj magjistratëve në kuadër të dosjeve të rehabilitimit dhe kërtimeve ligjore; ata formulojnë projektvendimet dhe paditë ose mund t'u besohen vendimet e arsyetuara. Gjithashtu, ata mund të jenë përgjegjës për pritjen dhe informacionin e përgjithshëm për publikun për të informuar, orientuar dhe mbështetur përdoruesit në përmbushjen e formaliteteve ose procedurave ligjore.

---

¹⁵ Shihni në këtë kontekst, Udhëzimet për organizimin dhe aksesueshmërinë në ambientet e gjykatave (CEPEJ(2014)15).

50. Sipas modelit të dytë, *Rechtspfleger* përkufizohet si një organ gjyqësor i pavarur i vendosur në ligj ose në Kushtetutë, i cili kryen detyrat që i janë deleguar me ligj, të cilat kanë karakter juridik, pas transferimit të detyrave të gjykatësve. Më konkretisht, *Rechtspfleger* nuk ndihmon gjykatësin. Ai është i pranishëm në anën e tij dhe mund t'i besohen me ligj detyra të ndryshme, për shembull në fushën e të drejtës familjare dhe ligjit të kujdestarisë, ligjit të trashëgimisë ose ligjit të kadastrës dhe të biznesit. Ai gjithashtu mund të autorizohet të marrë vendime të pavarura në fushat e ndarjes së shtetësisë, urdhërpagesave, ekzekutimit të vendimeve, shitjes së detyruar të pronës, çështjeve penale, zbatimit të çështjeve penale (publikimi i urdhër-arresteve ose ndjekja), zbatimit të dënimeve alternative me burgim ose kryerjes së shërbimit komunitar, ndjekjes penale para gjykatës së rrethit, ndihmës juridike etj.

51. Për të përmendur disa shembuj, viti 2013 shënoi krijimin e pozicionit të ri të "ndihmës gjykatësit" në Estoni dhe emërimin e "asistentëve të rinj kërkimorë" në Gjykatën e Kasacionit në Itali. Në Itali, një organ hibrid (*ufficio del processo*) i përbërë nga trajnues, nëpunës/sekretarë gjyqësorë dhe gjykatës nderi është duke u ngritur në gjykata për të mbështetur gjykatësit në veprimtaritë kërkimore, përgatitjen e seancave dëgjimore, anketat statistikore etj.

52. Në vitin 2016 Franca vendosi prezantimin në gjykata e zakonshme¹⁶, si dhe në gjykata administrative,¹⁷ të asistentëve ligjorë, pra, të personave që kanë fituar ekspertizë të qëndrueshme juridike (nëpërmjet përvojës së tyre akademike dhe/ose profesionale) dhe që si rrjedhojë, mund t'u kursejnë shumë kohë gjykatësve profesionistë. Rekrutimi i asistentëve ligjorë në gjykata të zakonshme dhe administrative kryhet mbi bazën e kontratave të përkohshme dy ose tre vjeçare, të rinovueshme përkatësisht një herë ose dy herë. Gjithashtu, nuk është pa interes që në kushte të caktuara, asistentët ligjorë në gjykata gjyqësore mund të emërohen drejtpërdrejt si specialistë ligjorë dhe në këtë mënyrë, të integrohen në sistemin gjyqësor.

53. Në vendet ku sekretarët ligjorë tashmë ishin realitet, atyre u janë dhënë përgjegjësi më të zgjeruara: ky është rasti në Poloni, ku nga viti 2009 *referendarze* ka mundur të lëshojë urdhrat e zbatimit evropian, të urdhërojë korrigjimin e të metave formale në hapat proceduralë të ndërmarrë nga palët e procedimeve, të shqyrtojë kërkesat për vendosjen nën kujdestari të personave me origjinë të panjohur etj. Gjithashtu, sipas ligjit organik të 19 dhjetorit 2003, *secretarios judiciales* spanjollë kanë përgjegjësi gjyqësore në fushën e zbatimit dhe të juridiksionit vullnetar në veçanti.

54. Për shembuj të tjerë dhe për më shumë detaje, mund t'u referoheni raporteve të CEPEJ-it për sistemet gjyqësore europiane, të cilat përbajnë një Kapitull të posaçëm për personelin jo-gjyqësor¹⁸.

55. Përdorimi i personelit mbështetës mund të kontribuojë në produktivitetin e gjykatësve dhe në cilësinë e drejtësisë, me kusht që këta anëtarë personeli të marrin trajnim të përshtatshëm teorik dhe praktik. Për më tepër, nëse funksionet *kuazi-gjyqësore* ose gjyqësore u caktohen këtyre profesionistëve, duhet të vendosen garancitë për pavarësi dhe mekanizma mbikëqyrës efektivë. Praktikrat profesionale brenda gjykatave kontribuojnë në pasurimin kulturor dhe trajnimin praktik të pjesëmarrësve, të cilët gjithashtu mund të ofrojnë mbështetje të posaçme për punën e këtyre gjykatave.

3.3 Kompjuterizimi i regjistrimit dhe menaxhimit të çështjeve dhe digjitalizimi i dosjeve të çështjeve dhe komunikimeve

56. Krijimi i sistemeve të kompjuterizuara për regjistrimin dhe ndjekjen e çështjeve është thelbësor për garantimin e menaxhimit të duhur të ngarkesës së çështjeve të çdo gjykate sepse detyrat e shpërndarjes së çështjeve, menaxhimit të burimeve njerëzore dhe mbikëqyrjes së zhvillimit të procedimeve mund të kryhen brenda një kohe më të shpejtë dhe në mënyrë më ekonomike.

57. Për shembull, gjatë viteve të fundit Estonia ka prezantuar një sistem të ri të kompjuterizuar, i cili përdoret edhe për menaxhimin e çështjeve në gjykata, u jep përdoruesve akses në informacion për fazën e procedimeve dhe regjistrin e komunikimeve¹⁹. Portugalia është duke punuar në të njëjtat linja ndërsa në Slloveni, që prej vitit 2012, një sistem i ri i mbledhjes dhe përpunimit të të dhënave gjyqësore mundëson krijimin e paneleve që i japin mundësinë kryetarit të gjykatës dhe administratorëve të gjykatave që të kenë akses në informacion të besueshëm dhe analitik për vlerësimin e performancës dhe përmirësimin e

¹⁶ Shihni planin për luftën kundër terrorizmit të lançuar në maj 2016, si dhe projektligjin e fundit për modernizimin e drejtësisë së shekullit të 21-të.

¹⁷ Shihni nenin L227-1 të Kodit të Drejtësisë Administrative, të ndryshuar në prill 2016.

¹⁸ Në lidhje me raportin "Sistemet gjyqësore europiane- Efikasiteti dhe cilësia e drejtësisë" Botim i vitit 2016 (të dhëna të vitit 2014), shihni kapitullin 3.3.

¹⁹ Shihni projektin "një bazë e centralizuar të dhënash gjyqësore", të cilit iu dha meritë e veçantë në kuadër të Crystal Scale of Justice 2014 të CEPEJ.

organizimit të punës²⁰. Në Belgjikë, që prej muajit shkurt 2015, sipas fazës së parë të projektit të Depozitimeve Elektronike, për herë të parë avokatët kanë mundur të dërgojnë parashtrime dhe dokumente të tjera në çështje civile me email në Gjykatën e Apelit dhe Gjykatën e Punës të Anterpit, duke u kursyer kohë avokatëve, palëve ndërgjyqëse dhe vetë gjykatave. Nëse do të jetë i suksesshëm, ky projekt do të shtrihet në të gjitha gjykatat e tjera.

58. Në Itali, digjitalizimi i plotë i dokumenteve procedurale dhe i komunikimeve të regjistrit (*Processo telematico*) u krye paralelisht me ngritjen e një sistemi për konsultim *on-line* të statusit të procedimeve dhe fazave të tyre kryesore (*Polisweb*). Gjithashtu, në Spanjë, komunikimi i digjitalizuar ndërmjet grupeve të ndryshme të interesit të sistemit gjyqësor është bërë një fenomen i përgjithshëm, i cili ka mundësuar uljen e shpenzimeve dhe vonesave, duke siguruar vërtetësinë dhe integritetin e dokumenteve të komunikuar²¹.

59. Siç tregojnë disa nga këta shembuj, sistemet kompjuterike të menaxhimit të çështjeve në gjykata janë gjithashtu një mjet kyç që u mundëson personelit dhe përdoruesve të kenë akses elektronik të shpejtë dhe ekonomik në informacionin mbi fazën e procedimeve dhe të realizojnë korrespondencën e nevojshme gjatë procedimeve. Në këtë drejtim meriton të përmendet shembulli austriak: që nga viti 2005, çdo komunikim gjyqësor është i disponueshëm në një portal në internet (*Edict File*); lista e ndërmjetësuesve, ekspertëve, përkthyesve dhe ndihmësve të tjerë të gjykatësve është gjithashtu e aksesueshme në internet²².

60. Në Poloni, Kodi i Procedurës Civile u ndryshua kohët e fundit për të lejuar paraqitjen e parashtrimeve dhe dokumenteve të tjera në formë elektronike. Gjithashtu, në lidhje me regjistrimin e pronës, është bërë e detyrueshme që organe të caktuara (noterët, përmbaruesit dhe drejtorët e zyrave tatimore) të fillojnë procedimet në mënyrë elektronike. Kjo nënkupton se informacioni i përfshirë në kërkesë ruhet në formë digjitale në një regjistër elektronik të pronës dhe njoftimet regjistrohen automatikisht në regjistrat e pronave pas hartimit të një dokumenti noterial.

61. Në Rumani, Ligji "Reforma e Vogël" i vitit 2010 lejon gjykatësit që të njoftojnë palët edhe me anë të komunikimit telefonik ose telegrafik, me faks ose email.

62. Që prej vitit 2009, Turqia ka vënë në funksionim sistemin kompjuterik UYAP në nivel kombëtar²³ për menaxhimin e çështjeve dhe komunikimeve për përdoruesit. Për shembull, avokatët mund të informohen me SMS për datat e seancave.

63. Ndërsa përdorimi i sistemeve kompjuterike për administrimin e drejtësisë ka avantazhe të theksuara, kjo teknologji e njëjtë mund të pengojë aksesin në drejtësi. Mjetet kompjuterike ose dështimet e sistemit mund të jenë pengesë për kryerjen e akteve procedurale në formën e duhur dhe brenda afatit të caktuar. Në të njëjtën kohë, përdorimi i saktë i pajisjeve kompjuterike mund të paraqesë vështirësi të mëdha për personat që nuk njohin teknologjinë e informacionit në përgjithësi. Për këtë arsye, në Sllovaki është ende e mundur që kërkesat për gjykatësit të bëhen me shkrim.

64. Teknologjia e informacionit gjithashtu ofron mënyra për të përshpejtuar disa veprimtari gjyqësore që tradicionalisht përfshijnë hartimin fizik të një dokumenti. Kjo zbatohet, së pari, për regjistrimet e seancave, të cilat mund të përgatiten në mënyrë më efektive dhe më gjithëpërfshirëse nëpërmjet përdorimit të kompjuterëve. Në Poloni, për shembull, që nga ndryshimi i Kodit të Procedurës Civile në vitin 2010, janë paraqitur të dhënat elektronike të seancave gjyqësore, duke u mundësuar palëve akses në regjistrimet video dhe audio të çështjes. Edhe në Shqipëri, zbardhjet e regjistrimeve audio të seancave përdoren për hartimin e procesverbalit. Në Slloveni, që nga 1 tetori 2010, hartimi i të dhënave me shkrim është zëvendësuar nga regjistrimet audio të seancave dhe gjithashtu i është kushtuar vëmendje mundësisë së kryerjes së regjistrimeve audio të seancave në dispozicion të palëve në një faqe interneti me akses të sigurt. Regjistrimi i seancave është gjithashtu një mjet tepër efektiv dhe i vlerësuar në Letoni²⁴.

65. Kjo zbatohet edhe për arsyetimet për vendimet kur, siç ndodhi në Poloni që prej vitit 2014, seanca regjistrohet në format audio dhe video dhe gjykatësi i jep arsyet e tij verbalisht/ me gojë.

²⁰ Shihni projektin "Baza gjyqësore e të dhënave dhe panelet e performancës", të cilit iu dha meritë e veçantë në kuadër të Crystal Scale of Justice 2012 të CEPEJ.

²¹ Shihni projektin "Lexnet", të cilit iu dha meritë e veçantë në kuadër të Crystal Scale of Justice 2012 të CEPEJ.

²² Shihni projektin "Court Pub", të cilit iu dha meritë e veçantë në kuadër të Crystal Scale of Justice 2015 të CEPEJ.

²³ Meritë e veçantë brenda kuadrit të Crystal Scale of Justice 2008 të CEPEJ.

²⁴ Shihni projektin "Regjistrimi i seancave para gjykatës nëpërmjet teknikave specifike," të cilit iu dha meritë e veçantë në kuadër të Crystal Scale of Justice 2015 të CEPEJ.

66. Më përgjithësisht, është e qartë se përdorimi i duhur i pajisjeve kompjuterike mundëson ruajtjen e burimeve njerëzore të nevojshme për disa veprimtari dhe si rrjedhojë, rishpërndarjen e tyre për qëllimin e duhur. Në Slloveni, lëshimi i urdhrave të zbatimit/përmbartimit, të bazuar në dokumente të caktuara që provojnë ekzistencën e borxhit (kambialet, çeqet, etj..) është digjitalizuar plotësisht: deri në vitin 2008 kjo punë është kryer nga 350 punonjës të lokalizuar në 44 gjykata vendore dhe përfshinte një periudhë pritjeje prej disa muajsh, por tani përfundohet brenda 48 orëve nga Departamenti Qendror për Zbatimin në bazë të dokumenteve origjinale (sistemi CoVL) në gjykatën e Lubjanës, e cila ka 4 gjykatës dhe 62 punonjës të tjerë²⁵.

67. Pas kompjuterizimit të regjistrimit dhe menaxhimit të çështjeve, mund të parashikohet mundësia e krijimit të maskave/kamuflimeve në të cilat elementë të caktuar standardë të informacionit dhe formave të fjalëve gjenerohen automatikisht nga sistemi, duke përdorur modele të standardizuara të vendimmarrjes: kjo ndihmon në marrjen e vendimeve me strukturë të qëndrueshme dhe koherente, duke kursyer kohën e hartimit dhe duke shkurtuar gabimet ortografike/të drejtshkrimit. Kjo do të ishte edhe më e dobishme nëse dosja e çështjes (duke përfshirë, për shembull, procesverbalin e seancës dhe parashtrimet e palëve) gjithashtu do të digjitalizohej: materiale të tjera që gjykatësi ndryshe do të duhet t'i kopjonte manualisht, si rrjedhojë, mund të përfshiheshin automatikisht në tekstin e vendimi. Kjo metodë pune, e cila përdoret rregullisht në Zyrën e Regjistrimit të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut, është testuar në Shërbimin e Prokurorisë së Përgjithshme të Landit të Brandenburgut (Gjermani)²⁶.

68. Gjithashtu, duhet të merret parasysh se CEPEJ-GT-QUAL është në procesin e hartimit të Udhëzimeve për nxitjen e ndryshimit ndaj drejtësisë elektronike, i cili analizon ndikimin e teknologjive të informacionit në punën gjyqësore dhe funksionimin e sistemeve gjyqësore. Ky dokument do të përshkruajë sfidat, reziqet dhe mundësitë që lindin në këtë fushë në lidhje me eficientësinë dhe cilësinë e drejtësisë.

3.4 Monitorimi i veprimtarisë së gjykatave

69. Gjatë viteve të fundit disa vende kanë intensifikuar masa për garantimin e afateve dhe nxitjen e një performance më të mirë në punën gjyqësore.

70. Në vitin 2008 ligji themelor austriak u ndryshua për zgjerimin e sferës së kompetencës të Avokatit të Popullit (*Volksanwaltschaft*) për funksionimin e sistemit të drejtësisë: aktualisht ai mund të kërkojë caktimin e një afati në një çështje të caktuar dhe të sugjerojë marrjen e masave mbikëqyrëse²⁷. Gjithashtu, duhet të theksojmë krijimin e *Justiz-Ombudsstellen*, të cilat janë organe mbikëqyrëse të përbëra nga gjykatës që punojnë me kohë të pjesshme.

71. Në Belgjikë, ligji që ndryshon Kodin Gjyqësor për uljen e numrit të çështjeve të prapambetura/të pazgjidhura gjyqësore, prezantoi një mbikëqyrje më të mirë të afatit të ndërmarrë nga gjykatësit për dhënien e vendimeve të tyre. Nëse periudha e rishikimit statutor tejkalohet, gjykatësit duhet të raportojnë tek autoritetet e tyre hierarkike (kryetarët e gjykatave), me qëllim gjetjen e zgjidhjeve të përbashkëta dhe korrigjimin e këtyre vonesave; në rast të vonesave të përsëritura, gjykatësit në fjalë duhet t'i jepet një seancë. Për më tepër, i gjithë informacioni që del nga ky proces mund të përdoret në procedime disiplinore, në vlerësimin periodik të gjykatësit ose në ndonjë procedurë emërimi në lidhje me të.

72. Në Estoni, kryetari i çdo gjykate ka kompetencë mbikëqyrëse dhe ndërhyrëse për të garantuar pajtueshmëri me kërkesën e afatit të arsyeshëm; secili kryetar gjykate duhet të referojë edhe çështjet që zgjasin më shumë se 3 vjet tek Ministri i Drejtësisë.

73. Që prej vitit 2002, sistemi për financimin e gjykatave në Holandë bazohet në numrin e çështjeve të vendosura, ndërsa vendoset një afat standard për secilin lloj çështjeje.

74. Masat e këtij lloji ngrenë disa çështje madhore në lidhje me pavarësinë e gjykatësve dhe rritjen e cilësisë së drejtësisë. Në këtë kontekst, duhet t'i referohemi vetëm Opinioni nr. 17 të Këshillit Konsultativ të Gjykatësve Europiane (CCJE) për vlerësimin e punës së gjykatësve, cilësinë e drejtësisë dhe respektimin e pavarësisë gjyqësore²⁸ dhe në veçanti Rekomandimit nr. 6: "Vlerësimi duhet të bazohet në kritere objektive. Këto kritere duhet të përbëhen kryesisht nga tregues cilësorë por përveç kësaj, mund të përbëhen nga

²⁵ Shihni projektin "Sistemi automatik i vlefësimit të dokumenteve origjinale" të cilit iu dha meritë e veçantë në kuadër të Crystal Scale of Justice 2015 të CEPEJ

²⁶ Shihni projektin "SAS", i cili mori çmim të CEPEJ "Crystal Scales of Justice" në vitin 2009.

²⁷ Shihni paragrafin 148 të Ligjit Kushtetues Federal (*Bundes-Verfassungsgesetz*, "B-VG").

²⁸ Ky tekst jep një përshkrim të hollësishëm të praktikave aktuale për vlerësimin e gjykatësve në shtetet anëtare të Këshillit të Europës dhe bën rekomandime.

tregues sasiore. Në çdo rast, treguesit e përdorur duhet t'u mundësojnë vlerësuesve që të shqyrtojnë të gjitha aspektet që përbëjnë një performancë të mirë gjyqësore. Vlerësimi nuk duhet të bazohet vetëm në kritere sasiore [...]". Nga njëra anë, ky rekomandim shpreh një shqetësim se në mungesë të rregullave objektive dhe procedurave të strukturuar, vlerësimi mund të cenohet nga ndikimi politik ose favoritizmi, konservatorizmi dhe interesat seksionale; nga ana tjetër kërkon të ritheksojë pikën se cilësia e drejtësisë nuk duhet të konsiderohet e njëlojtë me vetëm "produktivitetin" e sistemit gjyqësor²⁹.

75. Për sa i përket individualizimit të treguesve të performancës, mund t'ia vlente të ritheksonim kritikën e ngritura në lidhje me nenin 352-bis të Kodit Gjyqësor belg, i cili që prej vitit 2011 autorizon Mbretin të lëshojë një dekret për caktimin e mënyrës së regjistrimit dhe vlerësimit të ngarkesës së punës: "Vështirësia e parë lidhet me larminë e metodave të matjes, vështirësia e dytë lidhet me pabarazinë e përmbajtjes së matjeve të ngarkesës së punës (a përfshin një përcaktim të afatit të nevojshëm për dhënien e një vendimi, një vlerësim të cilësisë, një vlerësim të produktivitetit të çdo gjykatësi, shkallës së vështirësisë etj.,?). Pengesa e fundit lidhet me dyshimin për synimet zyrtare ose potenciale të ndjekura (ndihma për vendimmarrje për qëllime të ndarjes së burimeve, menaxhimi, mbikëqyrja e personelit, krahasimi i gjykatësve, identifikimi i çështjeve të performancës së pamjaftueshme, me synim sanksionet e mundshme disiplinore, shfrytëzimi optimal i burimeve etj.,?)"³⁰.

76. Çështjet e ngritura përfshihen në pikëpamjen "tradicionale" të monitorimit që synon kryesisht identifikimin (dhe sanksionimin) e çështjeve problematike individuale ose përkundrazi, përparimin e karrierës së gjykatësve. Megjithatë, mund të ndiqet një qasje tjetër, specifikisht monitorimi i performancës së përgjithshme të një gjykate të caktuar. Në këtë kontekst, pavarësia e gjykatësve zhvillohet paralelisht me përgjegjshmërinë e tyre në lidhje me pritshmëritë e palëve ndërgjyqëse dhe shoqërive demokratike³¹. Si rrjedhojë, është thelbësore që gjykatësit të përfshihen në projektimin, zhvillimin dhe zbatimin e sistemit të treguesve, në mënyrë që vlerësimi i performancës të realizohet kryesisht si pjesë e një procesi kolektiv në të cilin janë interesuar palët përkatëse dhe që synon më pak identifikimin e përgjegjësive individuale sesa menaxhimin kolektiv të funksionimit të gjykatës dhe shpërndarjen e metodave më efektive të punës³².

3.5 Decentralizimi i menaxhimit të organizimit gjyqësor

77. Theks i veçantë duhet të vendoset në planin ambicioz për decentralizimin e menaxhimit të gjykatave, i zbatuar në Belgjikë në bazë të ligjit të 18 shkurtit 2014 për prezantimin e vetë-menaxhimit në organizimin e gjykatave.

78. Sipas këtij ligji që themelonte Bordin e Gjykatave dhe Bordin e Prokurorëve Shtetërorë, Ministri i Drejtësisë nënshkruan një kontratë menaxhimi me secilin prej dy bordeve. Së bashku me këtë kontratë menaxhimi, ekziston një angazhim për arritjen e rezultateve specifike dhe personeli dhe burimet shpërndahen mbi këtë bazë. Organet drejtuese negociojnë burimet e kërkuara me ministrin dhe u kërkohet të justifikojnë mënyrën në të cilën janë përdorur.

79. Më pas, u takon vetë organeve drejtuese, në konsultim me subjektet vendore, që të përcaktojnë brenda kufijve të buxhetit të alokuar, mënyrën sesi duhet të ndahen burimet midis ndarjeve/seksioneve të ndryshme brenda sistemit ligjor. Ky proces kryhet mbi bazën e një plani menaxhimi që subjekteve vendore u kërkohet të hartojnë dhe t'ua paraqesin bordeve. Subjektet vendore drejtohen nga një komitet drejtues.

80. Së fundi, çështjet ndahen mbi bazën e rregulloreve vendore të hartuara nga drejtuesi i çdo gjykate (pas konsultimit me shërbimin e prokurorisë, zyrën e regjistrimit të gjykatës dhe dhomën e avokatëve) dhe miratohen nga Mbreti.

81. Mbi bazën e planeve të menaxhimit të hartuara nga subjektet vendore, bordi përgjegjës do të përcaktojë nëse objektivat janë përmbushur dhe nëse burimet e alokuara duhet të përshtaten. Çdo vit, si

²⁹ Për detaje të mëtejshme, shihni analizën në paragrafët 31-35 të Opinionit.

³⁰ Shihni Alexandre Piraux, "Plan Thémiss de modernisation de l'Ordre judiciaire, projet Phenix d'informatisation, mesure de la charge de travail : les difficultés du management judiciaire", *Pyramides* [online], 12 | 2006, të botuar online në datën 14 shtator 2011, të konsultuar më 1 shkurt 2016. URL: <http://pyramides.revues.org/287>.

³¹ Shihni François Paychère, "Si të matim performancën e gjykatës ndërsa mbrohen parimet themelore të drejtësisë? Një debat ndërmjet 'pavarësisë' dhe 'përgjegjshmërisë'", kontribut për seksionin e katërmbëdhjetë plenar të CEPEJ, konsultuar në datën 1 shkurt 2016. URL:

http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/thematiques/Measuring_perf/Study_session_14th_plenary_contrib_paychere_fr.asp

³² Në këtë kontekst, shihni François Paychère, op. cit.

bordet edhe subjektet vendore duhet të paraqesin një raport operativ. Së fundi, alokimi i një buxheti të përgjithshëm për drejtësinë mund të mundësojë gjithashtu një alokim më të mirë të burimeve.

3.6 Planet e veprimit për eliminimin e çështjeve të prapambetura

82. Për të trajtuar çështjet e prapambetura/të pazgjidhura që pengojnë punën e gjykatave dhe janë burimi kryesor i konstatimeve të përsëritura të shkeljeve të kërkesës së afatit të arsyeshëm sipas nenit 6 § 1 të KEDNJ-së, dy vende kanë nisur plane të posaçme veprimi.

83. Në vijim të vendimit të GJEDNJ-së të 6 tetorit 2005 në çështjen *Lukenda*, Slovenia miratoi "*Projektin Lukenda*", një sërë masash me faza që kërkonin bashkëpunimin e disa aktorëve institucionalë dhe bazuar në protokolle të ndryshme veprimi. Qëllimi i projektit ishte eliminimi i çështjeve të prapambetura/të pazgjidhura deri më 31.12.2010. Ky afat është shtyrë deri më 31.12.2012.

84. Projekti *Lukenda* kishte tre komponentë kryesorë:

- pajisja e gjykatave me ambiente të mjaftueshme;
- rritja e numrit të gjykatësve dhe nëpunësve;
- prezantimi i shpërblimeve të produktivitetit për suksesin në eliminimin e çështjeve të prapambetura/të pazgjidhura (si rrjedhojë, gjykatësit e ngarkuar me këtë detyrë do të përpunonin më shumë çështje).

85. Përveç këtyre lëvizjeve kryesore, ekzistojnë disa masa shoqëruese që tashmë janë përmendur dhe do të përmenden sërish në kontekste të përshtatshme. Në këtë pikë duhet të përmendet se:

- Ligji për gjykatat përcakton një afat kohor referues për përfundimin e procedimeve sipas llojit të çështjes dhe gjykatës në fjalë. Këto afate janë ulur ndjeshëm që nga viti 2006. Çështjet që nuk janë vendosur brenda afatit të pritshëm regjistrohen veçmas në statistika;
- zbatimi i programeve të reduktimit të çështjeve të prapambetura/të pazgjidhura është kryer paralelisht me prezantimin e një sistemi të monitorimit statistikor;
- gjithashtu, janë parashikuar shpërblime të produktivitetit për sukses në eliminimin e çështjeve të prapambetura/të pazgjidhura gjyqësore.

86. Italia fillimisht vendosi si kusht të detyrueshëm për kryetarët e gjykatave që të miratonin plane për vlerësimin e çështjes së prapambetur/të pazgjidhur, të shoqëruara me shpërblime produktiviteti për personelin e zyrës së regjistrimit.

87. Më pas, duke filluar nga vjeshta e vitit 2014, Ministria e Drejtësisë realizoi një *Anketë të posaçme të drejtësisë civile*. Shkurtimisht, kjo përfshinte një analizë më të hollësishme statistikore të çështjeve, bazuar në kohëzgjatjen e procedimeve (viti kur kishin filluar procedimet), lloji i procedimeve (për shembull të kundërshtuara/të pakundërshtuara), gjykata e interesuar, vendndodhja dhe madhësia e saj. Qëllimet e kësaj analize ishin si më poshtë:

- Identifikimi, brenda numrit të çështjeve të pazgjidhura, i atyre që kanë tejkaluar një kohëzgjatje të arsyeshme;
- përcaktimi i produktivitetit real të gjykatësve, duke pasur parasysh kompleksitetin e çështjeve të vendosura;
- dhënia e një përgjegjësie më të zgjeruar ndaj kryetarëve të gjykatave.

88. *Anketa e posaçme e drejtësisë civile* krijoi bazën për "Programin Strasburg 2" të prezantuar nga Ministria e Drejtësisë dhe të miratuar nga Komisioni i Shërbimit Gjyqësor, synimet e së cilës janë:

- inkurajimi i kryetarëve të gjykatave të shkallës së parë dhe i gjykatave të apelit për t'i dhënë prioritet absolut identifikimit të çështjeve me kohëzgjatjen më të gjatë: së pari, ato të paraqitura para vitit 2000, më pas ato të paraqitura para vitit 2005;
- miratimi i praktikave të mira të renditura në Programin e Strasburgut të gjykatës së Torinos³³ (që i korrespondojnë gjerësisht udhëzimeve Saturn të CEPEJ) ose praktikave të tjera të mira të identifikuar nga Komisioni i Shërbimit Gjyqësor.

89. Rreziku kryesor i përfshirë në projekte të veçanta për eliminimin ose reduktimin e çështjeve të prapambetura/të pazgjidhura është ai i nxitjes së një pikëpamjeje të njëanshme, ekskluzivisht të orientuar

³³ Meritë e veçantë brenda kuadrit të Crystal Scale of Justice 2006 të CEPEJ

ndaj produktivitetit të veprimtarisë gjyqësore. Megjithatë, ndërsa veçanërisht ato çështje që kanë tejkaluar afatet e arsyeshme duhet të përfundojnë sa më shpejt, kjo duhet të bëhet gjithmonë në një mënyrë që respekton garancitë e tjera të një procesi të drejtë ligjor dhe ruan cilësinë e vendimit.

4. Administrimi i çështjeve, përqendrimi i procedimeve dhe afatet kohore

90. Rregullat që përcaktojnë fazat kryesore të procedimeve civile në themel të një çështjeje ndryshojnë midis vendeve të KE-së në lidhje me afatet kohore, rolin e gjykatësit në përcaktimin e objektit të mosmarrëveshjes dhe faktet në fjalë, kompetencat hetuese të gjykatësve dhe rolin e seancës gjyqësore.

91. Megjithatë, duket se po lind një tendencë drejt përfshirjes së gjykatësve në menaxhimin e afateve procedurale, me qëllim që të sigurohet, në bashkëpunim me palët dhe avokatët e tyre, trajtimi efikas i një çështjeje në kontekstin e ngarkesës së çështjeve të pazgjidhura përpara gjykatësit dhe gjykatës të cilës ai ose ajo i përket. Planifikimi i një seance përgatitore dhe shpërndarja e praktikës së "grafikëve kohorë proceduralë" gjithashtu pasqyrojnë këtë tendencë: qëllimi është të përcaktohen veprimtaritë e mëvonshme të nevojshme, duke pasur parasysh kërkesat e secilës çështje dhe, në përputhje me rrethanat, për të vendosur afate të parashikueshme që zbatohen për çdo person të përfshirë në mekanizmin procedural. Në këtë kontekst, shtyrjet e seancave gjyqësore janë rreptësisht të kufizuara.

92. Në Gjermani, sipas reformave të Kodit të Procedurës Penale (ZPO) të viteve 1976 dhe 2002, gjykatësit duhet të sigurojnë zhvillimin e duhur të procedimeve dhe palët duhet të bashkëpunojnë në këtë drejtim. Gjykatësit përcaktojnë datat e seancave të nevojshme dhe afatet kohore që duhet të respektohen. Ata gjithashtu duhet të lejojnë palët që të dinë se cilat aspekte i konsiderojnë potencialisht të rëndësishme për arritjen e vendimit dhe të kenë kompetenca të zgjeruara për të kryer hetime në bazë të fakteve të pretenduara nga palët (shihni §§ 139, 142 dhe 144 ZPO). Seanca gjyqësore nuk është një hap i detyrueshëm në procedimet para gjykatës së shkallës së parë (*Amtsgericht*) dhe për procedurat e shkurtuara ose të thjeshtuara që nuk kanë përfunduar në bazë të një vendimi.

93. Një qasje e ngjashme mund të gjendet në Zvicër, ku Kodi i Procedurës Civile parashikon që gjykatësi "duhet të marrë vendimet e nevojshme udhëzuese për përgatitjen dhe zhvillimin e shpejtë të procedurës" (neni 124 al 1 i KPC-së). Për më tepër, dhe nëse një dispozitë ligjore nuk përcakton ndryshe, zhvillimi i seancës nuk është i nevojshëm në rastet kur zbatohen procedura të shkurtuara, gjykatësi që ka cilësinë e heqjes dorë nga autoriteti i vet (neni 256 al 1 i KPP-së); në lidhje me procedurën e zakonshme, gjithsesi tërheqja e seancës është objekt i marrëveshjes së palëve (neni 233 i KPC-së). Palët, në parim, nuk mund të sjellin elementë të rinj në seancën e gjykimit, përveç rasteve kur kanë ndodhur pas shkëmbimit me shkrim në seancën e fundit përgatitore, ose nëse nuk mund të ishin konstatuar më parë (neni 229 al 1 i KPC-së). Megjithatë, bëhet përjashtim kur gjykatësi kalon menjëherë në seancën paraprake pas depozitimit të përgjigjes, pa urdhëruar një shkëmbim të ri të vëzhgimeve ose një seancë përgatitore (neni 229 al 2 i KPC-së).

94. Në Angli, ku menaxhimi i afatit për procedimet civile dhe përgatitja e një çështjeje vareshin tërësisht nga avokatët e palëve, një reformë themelore e procedurës civile u krye me paraqitjen e Rregullave Procedurale Civile në vitin 1999. Objektivi kryesor i kësaj reforme ishte mundësia e gjykatave që të "(trajtonin) një çështje me drejtësi dhe me kosto proporcionale"³⁴. Ai bazohet në tre qasje: a) krijimi i tre llojeve të ndryshme të procedurës (gjurmimi i pretendimeve të vogla, me metodë të shpejtë dhe me shumë metoda, sipas juridiksionit monetar, kompleksitetit të çështjes etj.), të cilat varen në veçanti nga mënyrat e ndryshme të përgatitjes së një çështjeje, provat e pranueshme (për shembull, prova e ekspertëve nuk është e pranueshme për gjurmimin e padive të vogla dhe mund të jenë vetëm "prova të përbashkëta" në rastet e gjurmimit të shpejtë) etj.; b) përfshirja e gjykatësit në menaxhimin e çështjes meqë ai ose ajo e alokon çështjen në metodën më të përshtatshme, cakton (për sa u përket pretendimeve/padive me gjurmim të shpejtë dhe me shumë metoda) një afat për shqyrtimin e një çështjeje, zotëron kompetenca të caktuara në lidhje me identifikimin e aspekteve kyçe të mosmarrëveshjes dhe provat e kërkuara dhe mund të vendosë penalitete në rast se palët nuk respektojnë rregullat etj.; c) bashkëpunimi i palëve me gjykatësin në

³⁴ Ky objektivi përcaktohet hollësisht si më poshtë në Rregullin 1.1(2) të Rregullave Procedurale Civile: "Trajtimi i një çështjeje në mënyrë të drejtë dhe me kosto proporcionale përfshin, në masën që është e zbatueshme (a) garancinë që palët janë në pozita të barabarta; (b) kursimin e shpenzimit; (c) trajtimin e çështjes në mënyra proporcionale— (i) me sasinë e parave të përfshira; (ii) me rëndësinë e çështjes; (iii) me kompleksitetin e çështjeve; dhe (iv) me pozicionin financiar të secilës palë. (d) garantimin se (çështja) trajtohet brenda një kohe të shpejtë dhe me drejtësi; dhe (e) caktimi ndaj saj i një pjese të përshtatshme të burimeve të gjykatës, ndërsa merret parasysh nevoja e ndarjes së burimeve për çështje të tjera".

procedime, me qëllim që të ndjekin një objektiv kryesor, i cili "nxitet" nëpërmjet llojeve të ndryshme të penaltetit (për shembull, një urdhër për pagimin e shpenzimeve).

95. Në Belgjikë, Ligji i vitit 2007 që ndryshon Kodin Gjyqësor, me qëllim uljen e numrit të çështjeve të prapambetura kërkon që t'i bëjë gjykatësit dhe palët më përgjegjës, veçanërisht duke përsheptuar shkëmbimin e parashtimeve midis palëve dhe duke siguruar, që nga fillimi, se gjykatësi vendos një afat që mbulon hapat kryesorë në procedime.

96. Në Bullgari, Kodi i ri i Procedurës Civile në fuqi që nga viti 2008 cakton afate kohore që kufizojnë fushën e veprimit të gjykatësve për të kërkuar përgatitjen e provave në seancën e pare gjyqësore (në procedurat pasuese, ata mund të kërkojnë vetëm përgatitjen e provave, nëse palët nuk kanë qenë në gjendje ta bëjnë këtë më parë). Në fillim të procedimeve, gjykatësi raportues duhet të raportojë për çështjen, duke identifikuar klasifikimin ligjor të padisë, faktet e pakundërshtuara, faktet që duhen vërtetuar dhe ndarjen e barrës së provës ndërmjet palëve.

97. Në Francë, nevoja për përshtatjen e procedimeve ndaj kërkesave të çështjes në fjalë dhe rolit aktiv të gjykatësit në caktimin e fazave të saj kryesore, janë tashme parime të vendosura edhe para Gjykatës Rajonale (*tribunal de grande instance*) dhe Gjykatës së Apelit. Një hap i rëndësishëm është mbledhja e zhvilluar nga kryetari i dhomës (shihni nenin 759 të KPC-së), gjatë së cilës, mbi bazën e fakteve të pretenduara dhe dokumenteve tashmë të dhëna nga palët, merret vendim nëse çështja është gati për gjykim ("me metodë të shkurtuar" – neni 760 i KPC-së) ose nëse, me qëllim përgatitjen e procedimeve, është e nevojshme një seancë e mëpasshme për plotësimin e parashtimeve dhe sigurimin e dokumenteve ("me metodë të mesme" – neni 761 i KPC-së). Çështja nuk mund të jetë gati për vendim dhe mund të jetë e nevojshme kryerja e seancave të mëtejshme hetimore, të cilat do të zhvillohen më pas nën drejtimin e gjykatësit të hetimeve paraprake (ose këshilltari) ("me metodë të zgjatur" – neni 779 etj., të KPC-së). Afatet caktohen nga gjykatësi i hetimeve paraprake sipas kompleksitetit dhe urgjencës së çështjes. Në vitet e mëpasshme, caktimi i grafikut kohor për përgatitjen e procedimeve bazohet në një marrëveshje "të negociuar" ndërmjet projekteve të ndryshme në rotacionin procedural ("kontrata procedurale"). Gjithashtu, gjykatësi ka kompetencën për të urdhëruar *proprio motu* të gjitha masat hetimore ligjërish të lejueshme.

98. Në Greqi, ndryshimi më i dukshëm në Kodin e ri të Procedurës Civile është fakti se në fazën e parë të procesit pjesërisht verbal, të ashtuquajturat procedime "të zakonshme" janë zëvendësuar me procedime që në parim zhvillohen me shkrim dhe në një numër më të vogël fazash. Në praktikë, dëshmitarët paraqiten vetëm në rrethana të jashtëzakonshme për të dëshmuar para një gjykate, dhe dëshmia e tyre tashmë jepet paraprakisht me shkrim. Të gjitha dokumentet, provat, deklaratat nga palët në konflikt etj., duhet të paraqiten para seancës dhe brenda 100 ditëve nga paraqitja e kërkesës.

99. Në Itali, janë vendosur afate kohore të shuarjes për të ngritur pretendime dhe për të përgatitur dokumente dhe elementë të tjerë të provave, duke u bazuar në fazat e mëposhtme: parashtimet fillestare të paraqitësit nga kërkuesi dhe i pandehuri, seanca e parë dhe zakonisht tre grupe të tjera parashtimesh. Shqyrtimi i çështjes do të kryhet në seancat e mëvonshme në përputhje me një grafik kohor procedural të hartuar nga gjykatësi dhe që përcakton, në veçanti, datat e këtyre seancave dhe veprimet procedurale që do të kryhen në secilën prej tyre. Megjithatë, nëse çështja nuk është komplekse, gjykatësi mund të vendosë në seancën e parë që duhet të përgatitet për gjykim sipas një procedure të shkurtuar (*procedimento sommario*).

100. Në "ish-Republikën Jugosllave të Maqedonisë", pas shkëmbimit fillestar të parashtimeve midis palëve, thelbi i procedimeve është seanca përgatitore, qëllimi i së cilës është të përcaktojë faktet dhe elementët e nevojshëm të provave dhe të caktojë një datë për seancën kryesore që do të zhvillohet brenda 8 dhe 90 ditëve në vijim. Pas kësaj seance, palët nuk mund të pretendojnë fakte të tjera ose të paraqesin dëshmi shtesë. Për më tepër, gjykatësi nuk mund të urdhërojë provën e ekspertëve *proprio motu*.

101. Parimi i përqendrimit të procedimeve dhe pjesëmarrjes aktive të gjykatësit në përgatitjen e çështjes është konfirmuar në Poloni, ku parimi i vendosjes së afateve të shuarjes është braktisur në favor të kompetencës së gjykatësit për të pranuar parashtime dhe elementë të vonuar të provave.

102. Në Holandë, reformimi i vitit 2002 i Kodit të Procedurës Civile bazohet në parimet e vendosjes së afateve kohore të shuarjes dhe përqendrimit të procedimeve, me seancën që përbën një hap thelbësor në procedime dhe gjykatësin që luan rol tepër aktiv. Në parashtimet e tyre fillestare, palët duhet të detajojnë plotësisht bazat e tyre ligjore dhe provat e tyre. Më pas, duhet të marrin pjesë personalisht në seancë, përveç nëse gjykatësi vendos ndryshe për shkak të natyrës së çështjes. Në seancën gjyqësore, gjykatësi duhet të shqyrtojë mundësinë e arritjes së një marrëveshjeje ose t'ia referojë rastin një ndërmjetësuesi. Përndryshe, ai ose ajo do të vendosë për vazhdimësinë e procedimeve (për shembull, ai ose ajo do të përcaktojë dëshminë e nevojshme ose do të urdhërojë palët që të përgatisin dokumente të caktuara) dhe do

të planifikojë seancat vijuese në të cilat, megjithatë, avokatët nuk mund të paraqesin argumente ose parashtime shtesë. Megjithatë, gjykatësi ka kompetencën të japë vendimin e tij ose të saj pas seancës së parë.

103. Për të shmangur shtyrjen e seancës së parë për shkak të nevojës për të korrigjuar të metat formale në kërkesën për të paraqitur çështjen në gjykatë, Rumania ka prezantuar një formë të shqyrtimit paraprak administrativ: një gjykatës *ad hoc* kontrollon që kërkesa të mos ketë të meta formale dhe u kërkon palëve t'i korrigojnë ato, nëse ka. Ky shqyrtim paraprak i akteve procedurale të palëve ekziston në disa vende, si për shembull në Zvicër (neni 132 i KPC-së) dhe në Turqi (shihni më poshtë). Duhet gjithashtu të theksohet se palët mund të vendosin që provat të trajtohen nga avokatët e tyre: pasi të ketë vendosur se çfarë provash kërkohen, gjykatësi do t'i japë avokatëve gjashtë muaj afat për të paraqitur dokumentet për vendimin përfundimtar. Megjithatë, rezultoni se ky opsion përdoret në shkallë të kufizuar.

104. Në Sllovaki, reformat më të fundit procedurale paraqitën një seancë paraprake në të cilën gjykatësi duhet të përcaktojë faktet kryesore që duhet të provohen nga palët dhe më pas palët duhet të paraqesin dëshminë e tyre. Ekziston gjithashtu një parashikim për një procedurë me shkrim, pa seancë dëgjimore, për çështje të drejtpërdrejta ligjore. Për sa i përket thjeshtimit dhe përsheptimit të procedimeve, duhet të theksohet se gjykatësi mund të emërojë një avokat të përbashkët për disa palë në rastet që përfshijnë më shumë se njëzet kërkues ose të pandehur.

105. Në Slloveni, procedimet janë përsheptuar nga caktimi i afateve më të rrepta kohore për ngritjen e pretendimeve dhe përcaktimin e provave në të cilat bazohen, si dhe duke kufizuar përgjegjësinë e shtyrjes së një seance. Çdo vendim për shtyrjen e një seance duhet të justifikohet në mënyrën e duhur.

106. Në Turqi, procedura civile është përmirësuar kohët e fundit me prezantimin e të ashtuquajturës fazë të "shqyrtimit paraprak" pas paraqitjes së padisë dhe përgjigjes së të pandehurit, me synim eliminimin e gabimeve dhe të metave në dokumentet e palëve që nga fillimi (nenet 137 deri 142 të KPC-së). Ky hap plotësues i gjykimit përfshin zhvillimin e një seance përgatitore (nenet 139-140 të KPC-së), në parim unike (nenet 140 dhe 4 të KPC-së), në të cilën gjykatësi do të dëgjojë palët për përjashtimet e mundshme të procedurës që do të kenë argumentuar dhe do të kundërshtojë pranueshmërinë e çështjes (neni 140 al 1 i KPC-së), më pas identifikon pikat në të cilat palët bien dakord dhe shkallën e divergjencës së tyre (neni 140 al 2 i KPC-së), para përpjekjes për pajtim për çështjet e mbetura të mosmarrëveshjes (neni 140 al 3 i KPC-së). Pas seancës, gjykatësi merr një vendim për çështjet në lidhje me respektimin e afateve për të sjellë çështjet para drejtësisë (neni 142 i KPC-së) dhe u cakton palëve një periudhë prej dy javësh për të përgatitur dokumentet të cilave u referohen në dokumentet e tyre origjinale (neni 140 al 5 i KPC-së). Pas kalimit të seancës së shqyrtimit paraprak, palët nuk mund të ndryshojnë objektin e mosmarrëveshjes (neni 141 al 1 KPC-së), me përjashtim të përdorimit të "reformës" së gjykimit (nenet 176-182 të KPC-së), qasje që përfshin pagesën e shpenzimeve të kryera nga palët e tjera në procedime (neni 178 al 1 i KPC-së). Dëshmia e re mund të paraqitet, me kusht që pala paraqitëse të provojë se nuk i atribuohet asnjë faj (neni 145 i KPC-së).

107. Për një gjykatës është e vështirë të luajë një rol realisht aktiv në garantimin e zhvillimit të duhur të procedimeve, pa vendosjen e masave të tjera organizative të përmendura më lart dhe nëse ai ose ajo duhet të trajtojë një mbingarkesë pune. Gjithashtu, pasi gjykatësi të jetë pajisur me mjetet e nevojshme për planifikimin dhe menaxhimin e ngarkesës së çështjeve në mënyrë efektive, menaxhimi i çështjeve gjithashtu bëhet një mjet i dhënies ndaj tij ose saj të një përgjegjësie të shtuar për përmbushjen e kërkesës së afatit kohor të arsyeshëm. Në këtë kontekst, duhet të theksohet se sipas CCJE³⁵, "çështjet individuale duhet të realizohen 'në mënyrë proporcionale', duke nënkuptuar mënyrën që u mundëson palëve të marrin drejtësi me kosto proporcionale me çështjet e përfshira dhe shumat financiare në fjalë, si edhe mënyrën që u mundëson palëve ndërgjyqëse të marrin pjesën që u takon të kohës së gjykatës për mosmarrëveshjet e tyre. Në mënyrë të përmbledhur, palët kanë të drejtën e një pjese të përshtatshme të kohës dhe vëmendjes së gjykatës, por kur vendos se çfarë është e përshtatshme, është detyra e gjykatësit që të marrë parasysh barrën dhe nevojat e të tjerëve, duke përfshirë shtetin që financon sistemin gjyqësor dhe palët e tjera që dëshirojnë ta përdorin atë."

108. Sistemet në të cilat afatet, numri i seancave gjyqësore dhe afatet e shuarjes përcaktohen me ligj, mund të rezultojnë në një trajtim të standardizuar të të gjitha çështjeve dhe si rrjedhojë, kufizojnë mundësinë e përshtatjes së procedimeve ndaj nevojave specifike të çështjes në fjalë. Përveç kësaj, një nivel i caktuar fleksibiliteti në kuptimin e përdorimit të burimeve gjyqësore në raport me kërkesat e secilës çështje në fjalë, mund të garantohet duke ofruar lloje të ndryshme procedimesh (ose "qarqe" të ndryshme), në varësi të natyrës, vlerës dhe kompleksitetit të çështjes.

---

³⁵ Opinioni nr. 6(2004) për gjykimin e drejtë brenda një afati kohor të arsyeshëm, paragrafët 104-105.

109. Zhvillimi i një seance përgatitore në parim përfaqëson një mjet për thjeshtimin e përgatitjes së dosjes së çështjes, shmangien e ndonjë ngadalësimi të procedurës, dhe është i dobishëm në rast të të metave në dokumentet e origjinës, nevojës për ndërhyrje të një pale të tretë ose kur çështje të tjera procedurale pengojnë gjykatësin nga marrja e një vendimi menjëherë në themel të një çështjeje. Gjithashtu, mungesa e ndonjë diskutimi paraprak ndërmjet palëve dhe gjykatësit, me synim identifikimin e objektit të mosmarrëveshjes dhe përcaktimin e fakteve që duhet të provohen, mund të ndërlikojë procesin e përgatitjes së çështjes për seancë dëgjimore.

110. Për sa i përket përsheptimit të përgatitjes së çështjes, rëndësi e veçantë i kushtohet respektimit të afateve për përfundimin e raporteve të ekspertëve. Përveç mbikëqyrjes nga gjykatësi që mund të përfshijë kompetencën për shfuqizimin e caktimit të ekspertit ose sanksione të tjera, masa të tjera parandaluese janë të mundura³⁶.

111. Turqia, për shembull, ka reformuar rregulla që qeverisin regjistrin e ekspertëve, me synim përmirësimin e procesit të ndarjes së punës të dëshmitarëve ekspertë midis tyre. Në Itali, të gjithë gjykatësit duhet të lejojnë kryetarin e gjykatës që të jetë në dijeni se cilën dëshmi të dëshmitarëve ekspertë ata kanë urdhëruar dhe cilat tarifa u janë paguar ekspertëve. Në bazë të këtij informacioni dhe me ndihmën e regjistrave të kompjuterizuar, kryetari i gjykatës garanton që asnjë ekspert të mos marrë më shumë se 10% të alokimeve të dëshmitarëve ekspertë të gjykatës, dhe garanton ndarjen optimale të punës midis ekspertëve në regjistër. Në Belgjikë, ia vlen të përmenden dy nisma: së pari, projekti i prezantuar me gjykatën e shkallës së parë të Liège (Liezh) në fushën e ligjit të ndërtimit³⁷, duke u fokusuar në përditësimin e listës së ekspertëve, zbatimin e një misioni standard të ekspertëve dhe një mbikëqyrje më të madhe të respektimit të vonës nga gjykatësi dhe kryekancelari; së dyti, krijimi i një departamenti të posaçëm të ngarkuar për ndjekjen e ekspertizave deri në gjykatën e shkallës së parë të Anversës, e cila, falë një softueri të dedikuar, mundëson një komunikim më të mirë midis gjykatësve dhe ekspertëve³⁸.

112. Së fundi, duhet të përmendet kompetenca e gjykatave për të pasur akses në mënyrë të drejtpërdrejtë në bazat e të dhënave të nevojshme për përfundimin e fazave të caktuara të procedimeve ose për përgatitjen e çështjes.

113. Në Rumani, për shembull, gjykatat nuk kanë akses të drejtpërdrejtë tek bazat e të dhënave të institucioneve publike, me qëllim marrjen e të dhënave dhe informacionit të nevojshëm për procedurën e njoftimit të palëve. Në mënyrë të ngjashme, gjykatësit në Bullgari kanë akses të drejtpërdrejtë në regjistrat e zyrave të të dhënave publike.

5. Masa të tjera në lidhje me rregullat procedurale, në veçanti në lidhje me mjetet juridike dhe procedimet e shkurtuara

33. Përveç rregullave që i përkasin përgatitjes së çështjes, afateve të shuarjes dhe rolit të gjyqtarit, është e nevojshme të merren në konsideratë masat e tjera të ndërmarra në fushën e rregullave proceduralë, më konkretisht mekanizmat e ndryshëm për prezantimin e fakteve të reja dhe argumentet në procedimet e apelit, zgjatja e procedimeve të shkurtuara, pakësimi i numrit të seancave dëgjimore me dyer të hapura dhe garantimi i respektimit të detyrimit për arsye shtetërore.

5.1 Ulja e numrit të shkaqeve për apelim/anulim

34. Në Gjermani, mundësia për të paraqitur argumente të reja në apel është reduktuar që prej vitit 2001. Dorëzimi i fakteve të reja është i pranueshëm edhe nëse faktet janë të lidhur me një pikë të pavënë re në vendimin e kundërshtuar ose nëse vendimi i parë i gjykatës është anuluar për shkak të një gabimi procedural. Në të kundërt, nuk është i pranueshëm në rastin e neglizhencës nga palët në shkallë të parë (para 531 ZPO). Mund të paraqiten të dhëna të reja, nëse ka arsye për të dyshuar se faktet e çështjes në shkallën e parë janë paraqitur në mënyrë korrekte dhe të plotë, veçanërisht kur të dhënat e paraqitura në apel hedhin dyshim për vërtetësinë e tyre (§ 529 para. 1 c. 1 ZPO). Qëllimi i apelit është eliminimi i gabimeve të kryera nga gjyqtari i shkallës së parë. Edhe pse kufijtë e sipërm për vlerën e një pretendimi për të bërë një apel ose janë pakësuar (EUR 600 për një apel të zakonshëm) ose janë shfuqizuar (në rastin e një apeli përfundimtar mbi ligjin [*Rishikim*], ose një fazë e dytë), leja për të dorëzuar një apel përfundimtar ndaj ligjit duhet të jepet nga gjykata e cila ka shpallur vendimin e kundërshtuar (§ 543 al. 1 ch. 1 ZPO) ; refuzimi për të

³⁶ Shihni në këtë kontekst CEPEJ(2014)14, *Udhëzime për rolin e ekspertëve të caktuar kryesisht në procedimet gjyqësore, të Shteteve Anëtare të Këshillit të Europës*.

³⁷ Meritë e veçantë brenda kuadrit të Crystal Scale of Justice të vitit 2005 të CEPEJ

³⁸ Çmimi Crystal Scale i CEPEJ i vitit 2012.

dhënë një leje të tillë mund të kundërshtohet përpara Gjykatës së Lartë (§ 543 al. 1 ch. 2 ZPO) – sistemi “leje për të apeluar”.

35. Sipas, Kodit të ri të Bullgarisë së Procedurës Civile, vendimet e apelit mund të kundërshtohen vetëm me anë të një apeli në kasacion për tre arsye: nëse nuk janë në përputhje me praktikën gjyqësore të Gjykatës së Kasacionit, nëse janë në konflikt e gjykatat e shkallës së parë dhe të apelit për sa i përket vërtetimit të fakteve dhe nëse ngrenë pyetje të rëndësishme për zhvillimin e praktikës gjyqësore ose për interpretimin e duhur të ligjit. Krite të ngjashme mund të gjenden në Gjermani, jo vetëm për sa ka të bëjë me një kërkesë për “Rishikim” (§ 543 al. 2 ZPO), por edhe për sa ka të bëjë me apelin (§ 522 al. 2 ch. 2 dhe 3 ZPO). Procedura e apelit nuk është objekt autorizimi, por gjykata e apelit gjithsesi e ka autoritetin të përfundojë procedimet përpara një seance dëgjimore, nëse apeli nuk është i nevojshëm për zhvillimin e praktikës gjyqësore ose nëse çështja nuk ka ndonjë rëndësi thelbësore.
36. Në Greqi, një apel i zakonshëm ose në kasacion në procedimet administrative tashmë është i lejueshëm vetëm nëse vendimi gjyqësor është në kundërshtim me praktikën gjyqësore të Këshillit të Shtetit ose të një gjykate tjetër më të lartë, ose në mungesë të praktikës gjyqësore përkatëse të Këshillit të Shtetit ose të një gjykate tjetër më të lartë.
37. Në Itali gjithashtu, të dhëna të reja nuk mund të paraqiten më në apel. Për më tepër, numri i mundësive për paraqitjen e një apeli në Gjykatën e Kasacionit për mosdhënie të arsyeve, është pakësuar.
38. Në Rumani, me Kodin e ri të Procedurës Civile, një apel në kasacion është bërë një mjet i jashtëzakonshëm i cili mund të paraqitet për arsye ligjore të kufizuara dhe mund të regjistrohet vetëm nga një avokat ose këshillues ligjor. Ligji i “Reformës së Vogël” më herët i kishte eliminuar apelet në disa mosmarrëveshje në lidhje me pretendime për borxhe deri në një shumë maksimale prej RON 2 000 (rreth EUR 440) dhe më pas u takonte gjykatave të shkallës së parë të jepnin një vendim të parë dhe të formës së prerë.

5.2 Prezantimi i mekanizmave filtrues të apelit, ndoshta të kombinuar me vendimet e procedimeve të shkurtuara

120. Një mekanizëm i tillë u prezantua në Greqi, ku një panel me tre anëtarë merr një vendim për kundërshtimin e menjëhershëm të apeleve të papranueshëm ose të pabazuar në fakte në kasacion pas një propozimi nga gjyqtari relator. E njëjta procedurë zbatohet edhe për të gjitha paditë adresuar në gjykatat administrative.

121. Ligji zviceran shkon shumë larg në atë drejtim, duke pasur parasysh se si gjykatat e kantoneve (neni 312 parag. 1 dhe neni 322 parag. 1 i KPC) dhe Gjykata Federale (neni 102 al. 1 LTF³⁹), mund ta pushojnë një apel mbi të vetmin shkak të parashtrimeve të ankuesit, pa qenë nevoja të përcaktohet një afat përfundimtar për palët e tjera për të reaguar. Gjykata e Lartë Zvicerane e përdor shumë këtë variant me rezultatin që vendimi i formës së prerë të jepet në një numër shumë të madh çështjesh brenda një viti pasi është prezantuar ankesa, ndonjëherë edhe në 2 ose 3 muaj. Ecuria relative e procedimeve përpara Tribunalit Federal zviceran mund të shpjegohet gjerësisht me anë të mundësisë për të përfunduar procedimet e apelit përpara se vërejtjet e palëve ta ngatërrojnë çështjen.

122. Italia ka krijuar një seksion filtrues në Gjykatën e Kasacionit (neni 376 KPC), i cili sipas procedimeve të thjeshtësuara jep një vendim mbi apelet e papranueshme ose të pabazuar në fakte (nëse nuk ka shkelje të garancive për gjykim të drejtë ose nëse vendimi i kundërshtuar është në të njëjtën linjë me praktikën gjyqësore të Gjykatës së Kasacionit dhe nuk ka arsye për të konfirmuar ose përmbysur atë praktikë ligjore) ose për apelet e bazuara në fakte. Për sa ka të bëjë me apelet e zakonshëm, kushtet për pranueshmërinë e tyre janë bërë më të rrepta që prej vitit 2012 (neni. 342 i KPC), ndërsa procedurat filtruese janë prezantuar për të deklaruar të papranueshme ato apele të cilat nuk ka të ngjarë të lejohen nga gjykata (neni 348-bis dhe 348-ter i KPC).

123. Një sistem i ngjashëm ekziston në Gjermani për procedurat e apelit (§ 522 al. 2 ZPO), gjykata mund të shuaj apelin mbi bazën e vetme të parashtrimeve të shkruara të palëve, pasi i ka njoftuar rregullisht ata, kur apeli nuk ka asnjë mundësi për sukses ose nëse kushtet për ndërhyrje nga gjykata e shkallës së dytë nuk janë përmbushur.

---

³⁹ Ligji mbi Tribunalin Federal i datës 17 Qershor 2005.

5.3 Pakësimi i numrit të çështjeve të rikthyera për gjykim ose në gjykatën e apelit për rishikim

124. Një sërë vendesh – si për shembull Gjermania (§ 538 al. 2 ZPO), Italia (neni. 354 KPC), Polonia, Sllovakia dhe Zvicra (neni 318 al. 1 litt. c KPC) – kanë paraqitur parashikime duke e kufizuar mundësinë për gjykatat e apelit t'i rikthejnë vendimet gjyqësore dhe t'i referojnë përsëri për rishikim.

125. Për më tepër, Sllovakia ka paraqitur parashikime të cilat i kërkojnë Gjykatës së Kasacionit t'i përcaktojë çështjet sipas cilësive, në rastin kur vendimi i apelit është rrëzuar. Në Zvicër (neni 107 al. 2 LTF), Gjermani (§ 563 al. 3 ZPO), Itali (neni 384 KPC) si edhe në Francë (neni L. 411-3 COJ), Gjykata e Lartë mbetet e lirë ose jo të veprojë ose jo bazuar në lëndë. Në dy vendet e para, referimi mbetet relativisht rrallë jashtë rasteve kur duhen dhënë të dhëna të reja, ndërsa në Francë kjo gjë është ende një rregull.

126. Në Rumani, "Reforma e Vogël" kufizon mundësinë për kasacion duke iu referuar përsëri gjykatave më të ulëta vetëm një herë gjatë procedimeve. Gjykata e Lartë e Kasacionit dhe e Drejtësisë e zbaton këtë orientim të ri të jurisprudencës duke e mbajtur çështjen për shqyrtim në gjykatë, edhe nëse ka ende nevojë për të dhëna.

5.4 Përdorimi i procedimeve të thjeshtuara dhe/ose të shkurtuara

127. Në Austri, përpara se një padi civile të silltet përpara gjykatës së shkallës së parë, është e detyrueshme të përdoret procedura e thirrjeve në gjyq në mungesë, për borxhet deri në EUR 75 000 (shih nenin 244 ff. Të Kodit të Procedurës Civile të Austrisë. Siç duket, vetëm 10% e thirrjeve në gjyq në mungesë kundërshtohen nga i pandehuri dhe në vijimësi kalojnë në procedimet e zakonshme.

128. Në Zvicër, procedura e vendimeve gjyqësore përdoret pothuajse gjithmonë.

129. Në Francë gjithashtu, përdoren një sërë tipash procedurash të thjeshtuara, për shembull procedimet e shkurtuara në rastin e urdhrave për të paguar dhe urdhrave për të vepruar. Procedimet e shkurtuara përdoren gjerësisht, gjithashtu. Veçanërisht në rastet kur detyrimi nuk është i debatueshëm në mënyrë problematike (neni 808 KPC), kryetari i Gjykatës Rajonale (ose një gjyqtar i deleguar) mund të urdhërojë një pagesë në gjykatë, duke e zgjidhur çështjen përkohësisht, gjë e cila shpesh përfundon duke mos e favorizuar nisjen e procedimeve bazuar mbi cilësi dhe, sipas rastit, *de facto*, përbën një vendim të formës së prerë.

130. Në Itali gjithashtu, kur çështja nuk është komplekse, gjyqtari mund të miratojë procedime të thjeshtuara dhe jo procedimet e ashtuquajtura "të zakonshme" (neni 702-bis ff. KPC).

131. Në Zvicër, KPC po kalon në procedurën e shkurtuar "për çështjet e qarta dhe të kuptueshme" ose kur "gjendja e çështjeve nuk debatohet ose [nëse] ka mundësi të provohet menjëherë" dhe se "situata ligjore është e qartë" (neni 257 KPC). Vendimet gjyqësore në këto procedime janë të veshura me autoritetin *res judicata* (apo *gjë e gjykuar*) si çdo vendim tjetër i gjyqtarit civil. Përveç kësaj, Ligji për Shlyerjen e Borxhit dhe Falimentit e lejon kreditorin të përfitojë, përsëri me anë të një procedure të shkurtuar, vijimësinë e procedurave të përmbartimit pavarësisht kundërshtimit të debitorit ndaj urdhrat për të paguar (neni 80-83 LP⁴⁰). Në këtë rast, vendimi i gjyqtarit nuk ka autoritetin *res judicata*.

132. Në Holandë, procedimet e shkurtuara (*kort geding*) përpara kryetarit të gjykatës ashtu si në sistemin francez përdoren për të zgjidhur shumicën e mosmarrëveshjeve (neni 289 KPC).

133. Në Sllovakia, fusha e veprimit të procedimeve për të siguruar një urdhër gjykate është zgjeruar tek urdhrat për të vepruar, ose tek urdhrat paraprak për të ndaluar aktivitetin.

134. Në një vend si Slloveni, procedimet e shkurtuara në mungesë janë prezantuar për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve të vogla. Në Greqi, i është dhënë një zbatim i përgjithshëm rregullit se mosparaqitja në procedimet civile konsiderohet si pranim.

---

⁴⁰ Ligji Federal për ndjekjen penale të borxheve dhe të falimentit, i datës 11 Prill 1889.

5.5 Reduktimi në numër i seancave dëgjimore me dyer të hapura

135. Në Greqi, ekziston një rregull i përgjithshëm që vendimet merren në dhoma. Kodi i ri rumun i Procedurës Civile ka sjellë një ndryshim ndaj strukturës së procedimeve civile, fazën përgatitore e cila tashmë zhvillohet në dhoma dhe argumentet bazuar në cilësitë e çështjes të prezantuara në një seancë dëgjimore publike.
136. Në Sllovaki, për kategori më të gjera të çështjeve mund të vendoset pa një seancë dëgjimore përpara gjykatave administrative. Për më tepër, gjykatat e apelit mund të vendosin bazuar në një numër më të madh pyetjesh, pa organizuar një seancë dëgjimore. Një tendencë e ngjashme mund të gjendet në Gjermani (§ 522 ZPO).

5.6 Detyrim i reduktuar për të motivuar vendimin

137. Në Gjermani, zbatohet parimi që arsyetimi i vendimit për të apeluar nuk duhet të jetë në formën e një deklarate shteruese të arsyeve faktike dhe ligjore për vendimin. Duke qenë se qëllimi është të ndryshohet ose të miratohet vendimi i shkallës së parë, vendimi i ri ka nevojë të përmbajë vetëm korrigjime të cilat i bëhen vendimit origjinal (cf. § 540 ZPO).
138. Në Poloni, vendimet e apelit duhet të përmbajnë një deklaratë përmbledhëse me arsyet. Palët mund të kërkojnë një deklaratë më të detajuar.
139. Në Zvicër, vendimet e gjykatave arsyetohen vetëm me kërkesë të palëve (neni 239 al. 2 KPC). Në lidhje me vendimet e apelit nga gjykatat e kantoneve, ekziston një debat nëse arsyetimi është i nevojshëm menjëherë apo vetëm me kërkesë të palëve. Në praktikë, vendimet janë gjithmonë të arsyetuara edhe sepse shumica e kantoneve i publikojnë ato në internet.

5.7 Vërejtje kritike

140. Edhe pse efikase në aspektin e reduktimit të parashikimit të shërbimit gjyqësor dhe në përdorimin e kursyer të burimeve, masat e përshkruara këtu duhet të jenë gjithmonë të balancuara kundrejt respektimit të së drejtës për akses në një gjykatë dhe garancive për një gjykim të drejtë. Me fjalë të tjera, nuk duhet të harrohet se sipas nenit 6.1 të GJEDNJ, vendet e Këshillit të Europës në të gjitha rastet duhet të ofrojnë aksesin në një tribunal të pavarur dhe të paanshëm i cili do të marrë një vendim brenda një kohe të arsyeshme pas një gjykimi të drejtë.
141. Sipas rastiit, miratimi i procedimeve të shkurtuara në shkallë të parë, veprim i cili në shumë vende përfaqëson një mjet efikas për të përpunuar shpejtë një tip të caktuar çështjesh, ndërsa ul edhe ngarkesën e punës së gjykatave, duhet të shkojë gjithmonë krah për krah me masat për të mbrojtur, nëse është e përshtatshme në procedimet vijuese, parimin i sistemit akuzues dhe barazinë e armëve.
142. Për sa i përket uljes së aksesit në procedimet në apel dhe në kasacion dhe mekanizmave filtrues për këto mjete ligjore, duhet të përsëritet fakti se edhe pse në çështjet civile prezantimi i këtyre mjeteve nuk është një kërkesë urdhëruese e cila rrjedh nga Neni 6.1 i GJEDNJ, në fushën jo penale, Neni 6.1 zbatohet sapo këto mjete miratohen⁴¹. Pa dyshim, është e kuptueshme se rregullat që udhëheqin të drejtën për akses në gjykatat e apelit dhe të kasacionit nuk duhet që domosdoshmërisht të korrespondojnë me ato rregulla të cilat udhëheqin të drejtën për akses në një gjykatë të shkallës së parë, se një formalizëm i caktuar është i lejueshëm dhe se mekanizmat filtrues janë absolutisht të besueshëm në këtë fazë të procedimeve, por mbetet fakti se kufizimet e zbatuara nuk duhet të kufizojnë aksesin e hapur të një individ në mënyrë të tillë ose në një masë të tillë që të ndikohet çdo element i kësaj të drejte. Ato do të jenë në përputhshmëri me Nenin 6.1 vetëm nëse ndjekin një qëllim legjitim dhe nëse ekziston një marrëdhënie e arsyeshme e proporcionalitetit midis mjeteve dhe qëllimit⁴².
143. Për më tepër, duhet të mbahet mend se këto rrugë ligjore përbëjnë mjetet kryesore për korrigjimin e shkeljeve të aspekteve të ndryshëm të së drejtës për një gjykim të drejtë (e drejta për procedime në mungesë, barazia e armëve, e drejta për një vendim të arsyetuar, e drejta për një tribunal i themeluar sipas ligjit, e drejta për një gjyqtar të paanshëm), përveç procedurave për rishqyrtim dhe mekanizmave kundërshtues dhe zgjidhjes së mosmarrëveshjeve juridiksionale. Në këtë mënyrë, palët ndërgjyqëse, mund

⁴¹ Një gjë e tillë është pranuar vazhdimisht në praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së që prej çështjes *Delcourt kundër Belgjikës*, Ankesa Nr. 2689/65, § 25, 17 Janar 1970.

⁴² Për zbatimin e këtyre parimeve për mjetet gjyqësore, shih, midis çështjeve më të fundit, *Hansen kundër Norvegjisë*, Ankesa Nr. 15319/09, §§ 71-74, 2 Tetor 2014; *Mazzoni kundër Italisë*, Ankesa Nr. 20485/06, §§ 39-41, 16 Qershor 2015 dhe *Arribas Anton kundër Spanjës*, Ankesa Nr. 16563/11, §§ 41-42, 20 Janar 2015.

të sigurojnë korrigjimin për një shkelje në lidhje me administrimin e procedimeve, duke qenë se respektimi i së drejtës për një gjykim të drejtë duhet të vlerësohet nën dritën e të gjitha procedimeve dhe më në përgjithësi, ata mund të sigurojnë një vendim të një cilësie më të mirë. Për këtë arsye, qëllimi është të goditet balanca e drejtë midis kësaj kërkesë nga njëra anë dhe mbrojtjes së kërkesës për afat të arsyeshëm nga ana tjetër⁴³.

144. Për sa u përket sistemeve në të cilat procedimet e apelit ose të kasacionit janë të mundshme vetëm në rastin e kundërshtimit të vendimit të kontestuar me anë të praktikës gjyqësore të gjykatave më të larta, nuk mund të përjashtohet rreziku për zvogëlimin e tepruar të hapësirës për zhvillimin e praktikës gjyqësore.

145. Bazuar në Nenin 6.1 të GJEDNJ, reduktimi i vendimit për të ofruar arsye dhe eliminimi i procedimeve publike duhet të konsiderohen me kujdes shumë të madh, veçanërisht në shkallën e parë.

6. Linjat e veprimit në lidhje me “kërkesën për drejtësi”, zgjidhjen jo gjyqësore të mosmarrëveshjeve dhe abuzimit të të drejtave procedurale

146. Së fundmi, diskutimi nuk duhet të përfundojë tek masat për përmirësimin e punës së sistemit gjyqësor dhe realizimin e procedimeve. Është gjithashtu e nevojshme të merren në konsideratë këto problematika, veçanërisht ngarkesa e madhe e gjykatave me çështje, nga pikëpamja e “kërkesës për drejtësi” dhe abuzimit me të drejtat procedurale.

147. Në këtë aspekt, duhet të mbahet në konsideratë fakti se aksesimi në një gjykatë dhe në procedimet e një gjykate nuk përbën një “shqetësim” për shtetin. Ai është një mjet për mbrojtjen e të drejtave të palëve ndërgjyqëse (veçanërisht më të cenueshmit) dhe lënia në fuqi e shtetit të së drejtës.

148. Në të njëjtën kohë, ka edhe masa të cilat mund të parashikohen për të ndihmuar në lehtësimin e barrës së gjykatave, të kontrollojnë burime të caktuara mosmarrëveshjesh, të reduktojnë çështjet gjyqësore të sjella përpara gjykatave shtetërore dhe, së fundmi, të garantojnë se realizimi i duhur i procedimeve gjyqësore nuk ndikohet nga praktika abuzive.

6.1 Reduktimi i punës së gjykatave pa palë kundërshtare

149. Një fushë e parë e fokusit, e parashikuar nga KE që prej shumë kohësh⁴⁴, mund të jetë puna e gjykatave pa palë kundërshtare: menaxhimi i regjistrave të aktivitetit, divorcet pa palë kundërshtare, regjistrimi dhe verifikimi i dokumenteve të caktuara dhe lëshimi i vërtetimeve të caktuara mund t'i caktohen autoriteteve të tjerë administrativë, noterëve dhe profesionistëve të tjerë.

150. Bullgaria, për shembull, ka ndërtuar një regjistër të aktivitetit të gjykatave të kontrolluar nga një autoritet administrativ, mëveçantë nga gjykatat.

151. Një sërë masash të këtij lloji u prezantuan në Francë me anë të projekt-reformës “J21”. Fillimisht, regjistrimi i një “pakti civil solidariteti” (*pacte civil de solidarité* – PACS) duhet të jetë përgjegjësi e nëpunësit të të dhënave publike në bashki⁴⁵. Më pas, mbikëqyrja gjyqësore e kujdestarisë do të reduktohet kur njëri prej prindërve të fëmijës së mitur vdes ose privohet nga ushtrimi i autoritetit prindëror: në fakt, Akti Nr. 2015-177 autorizon Qeverinë të lëshojë një urdhër për kufizimin e çështjeve në të cilat kërkohet leja e gjyqtarit kujdestar; kështu, vetëm aktet të cilat mund të kenë ndikim në një mënyrë serioze dhe thelbësore trashëgiminë e një të mituri duhet të kenë fillimisht në mënyrë sistematike lejen e gjyqtarit.

152. Në Itali, palët mund të nënshkruajnë një marrëveshje divorci të hartuar me ndihmën e avokatëve, e cila i dorëzohet Prokurorisë Publike për miratim (neni 6 i Dekretit Legjislativ Nr. 132 i vitit 2014). Për më tepër, nëse bashkëshortet nuk kanë fëmijë të mitur, ndarja e tyre ligjore dhe divorci mund të ndodhë me anë të një marrëveshje të lidhur përpara nëpunësit të të dhënave publike (neni 12 i Dekretit Legjislativ Nr. 132 i vitit 2014).

153. Po kështu, në Rumani, ligji i “Reformës së Vogël” u caktoi noterëve dhe nëpunësve të të dhënave publike përgjegjësi në çështjet e divorcit me mirëkuptim, kur bashkëshortët nuk kanë fëmijë minorene.

⁴³ Mbi këtë temë, shih veçanërisht Nenet 1(a) dhe 7 të Rekomandimit Nr. R (95) 5 të Komitetit të Ministrave për prezantimin dhe përmirësimin e funksionimit të sistemeve të apelit dhe procedurave në çështjet civile dhe tregtare, miratuar më 7 Shkurt 1995.

⁴⁴ Shih në këtë kuptim, kreun II të rekomandimit R(86)12 të Komitetit të Ministrave në lidhje me masat për të parandaluar dhe reduktuar ngarkesën e punës në gjykata, miratuar më 16 Shtator 1986.

⁴⁵ Shih nenin e mëparshëm 17 të Projekt-Ligjit Nr. 35-2015.

154. Në Turqi, kompetencat e noterëve janë zgjeruar duke përfshirë edhe procedimet pa palë kundërshtare (për shembull, në çështjet e pronave ose kur një nga bashkëshortët ftohet të kthejë shtëpinë e bashkëshortore).

155. Si Polonia edhe Portugalia u kanë dhënë noterëve autoritet verifikues në çështjet e trashëgimisë.

156. Në Sllovaki gjithashtu, procedimet për pronat janë thjeshtuar. Ato realizohen nga noterët, të cilët kanë autoritetin të lëshojnë certifikata trashëgimie bazuar në një autorizim të gjykatës.

157. Kalimi i disa aktiviteteve si jo gjyqësore duhet të kryhet duke pasur parasysh rritjen e kostove që mund të shkaktohen për individët dhe nevojën për të ofruar garanci besueshmërie ekuivalente me ato të një gjyqtari.

6.2 Pajtimi dhe ndërmjetësimi

158. Pajtimi dhe ndërmjetësimi janë kanale të zgjidhjeve të mosmarrëveshjeve, tek të cilat avantazhet për individët, kompanitë dhe administratat publike njihen universalisht. Gjithashtu, duke qenë se pajtimi dhe ndërmjetësimi mund të ndihmojnë në zhblokojnë sistemet gjyqësore dhe të finalizojnë procedimet brenda një periudhe më të shkurtër, ato po promovohen ndjeshëm në vendet e KE-së⁴⁶.

159. Në Gjermani, sipas Nenit 278(2) të Kodit të Procedurës Civile, ndryshuar në vitin 2001, seanca e parë dëgjimore në procedimet gjyqësore është një përpjekje për të sjellë një zgjidhje miqësore, nëse nuk duket se nuk ka asnjë mundësi të arrihet një marrëveshje ose nëse përpjekja për të negociuar një zgjidhje jashtë gjykatës tashmë ka dështuar.

160. Në Belgjikë, kur u themelua Gjykata për Familjen dhe Rininë, u parashikua që ajo të kishte një divizion përgjegjës për zgjidhjet jashtë gjykatës. Në këtë divizion, gjyqtari nuk merr një vendim për mosmarrëveshjen, por iu propozon palëve zgjidhje të mundshme pa i ndikuar ato. Për të qenë më të saktë, gjyqtari-pajtues duhet të vlerësojë mundësinë se ndërmjetësimi do të jetë i frytshëm dhe ia përcjell dosjen e çështjes një ndërmjetësi të akredituar, në rast se të dy palët bien dakord.

161. Në Francë, Projekt-Ligji Nr. 35, mbi paditë e përbashkëta dhe organizimin e gjykatave, miratuar nga senati më 5 Nëntor 2015, parashikon dy qasje në lidhje me mënyrat alternativë për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve. Fillimisht, ai parashikonte parimin se një pajtues gjyqësor do të përpiqet të arrijë një zgjidhje miqësore në rastin e një mosmarrëveshje të vogël të përditshmërisë, përpara se çështja të paraqitet përpara gjykatës. Se dyti, përpara se cilado çështje t'i referohet Gjykatës së Çështjeve Sociale, parashikohet që ankesat kundër vendimeve të marra nga institucionet e sigurisë sociale dhe fondet e përbashkëta bujqësore për personat e punësuar ose të vetëpunësuar duhet të dorëzohen tek një komision i zgjidhjeve miqësore i krijuar brenda çdo bordi menaxhimi të shoqatës.

162. Holanda ka miratuar një sërë masash për të shmangur zgjidhjen gjyqësore të mosmarrëveshjeve në një sërë tipash të çështjeve. Për shembull, shoqatat e konsumatorit luajnë një rol të rëndësishëm përpara se procedimet të kalojnë në çështje ku përfshihen të drejtat e konsumatorit, sepse ato janë institucione me anëtarësi të përzier për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve. Në çështjet tregtare, arbitrazhi tregtar shpesh ofrohet nga organizatat e sektorit, për shembull sektori i ndërtimit. Në sektorin e sigurimeve, ekspertët teknikë (në aksidentet rrugore) janë të akredituar nga kompanitë e sigurimeve, të cilat vet i ofrojnë klientëve të tyre një ekspertizë ligjore. Avokatëve u kërkohen konsulta normalisht me qëllimin për të nisur procedimet pasi kanë dështuar të gjitha këto mjete për të arritur një zgjidhje miqësore. Pasi procedimet janë realizuar, inkurajohet një sjellje bashkëpunuese nga palët, me ndihmën e gjyqtarëve të cilët veprojnë edhe si vendimmarrës edhe si ndërmjetësues. Kohët e fundit, Zyra e Ndihmës Ligjore, në partneritet, me grupe të tjerë interesi ka mundësuar për palët në një proces gjyqësor familjar një platformë online (Rechtswizer⁴⁷) e cila – me ndihmën, nëse është e nevojshme, e ndërmjetësve profesionistë – negocion dhe realizon zgjidhje miqësore në lidhje me aspekte të ndryshme të përfundimit të jetës së bashku të një çifti (kujdestaria e fëmijëve, shtëpia e familjes, prona të tjera, etj.)

163. Në Mbretërinë e Bashkuar, bazuar në suksesin e projektit pilot të prezantuar në vitin 2005 në Gjykatën e Mançesterit, u themelua një Shërbim Ndërmjetësimi për Paditë e Vogla në të gjitha juridiksionet në vend⁴⁸. Ky shërbim i ofron palëve një mjet për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve, të disponueshëm përpara

⁴⁶ Në këtë këndvështrim, shih kreun I të rekomandimit R(86)12 të Komitetit të Ministrave në lidhje me masat për parandalimin dhe reduktimin e ngarkesës së tepërt të punës, miratuar më 16 Shtator 1986.

⁴⁷ Dallim i veçantë brenda Çmimit të Peshores së Kristaltë 2015 i CEPEJ.

⁴⁸ Shih projektin "Ndërmjetësim për padi të vogla bashkëngjitur gjykatës", dallim i veçantë brenda Çmimit të Peshores së Kristaltë 2006, i CEPEJ.

ose madje edhe gjatë procedimeve ligjore, i cili duket se ofron përfitime të mëdha në lidhje me kostot dhe afatet kohorë; një praktikë e zbatimit vullnetar të zgjidhjeve miqësore të arritur edhe pasi është përmendur ndërmjetësimi⁴⁹.

164. Në vitet e fundit, edhe Italia është përpjekur të thjeshtësojë zgjidhjen miqësore të mosmarrëveshjeve. Nga njëra anë, cilido që mendon të ndërmarrë një veprim për të kërkuar shpërblim si rezultat i një aksidenti rrugor ose ndonjë veprim tjetër ku kërkohet të paguhet një shumë deri në 50 000 EUR, duhet të ftojë palën tjetër të negociojë mbi këtë çështje me ndihmën e avokatëve të tyre respektivë. Nga ana tjetër, në seancën e parë dëgjimore dhe gjatë gjithë procedimeve, gjyqtari mund të propozojë një zgjidhje miqësore (shih Nenin 185-bis të Kodit të Procedurës Civile).

165. Përveç përjashtimit statutor, ndërmarrja e një veprimi ligjor në Zvicër mund të bëhet vetëm pas një përpjekje të dështuar për pajtim, zakonisht të realizuar përpara gjykatës kompetente ose një gjykate tjetër të përcaktuar për këtë aspekt (neni 197 i KPC).

166. Në Turqi, seanca e parë dëgjimore e dedikuar shqyrtimit paraprak të çështjes përmban një përpjekje për pajtim. Gjyqtari mund të urdhërojë mbajtjen e një seance të mëtejshme dëgjimore për këtë qëllim (neni 140 al. 2 KPC).

167. Në lidhje me pajtimin gjyqësor, ne mund të garantojmë se aktivitetet e drejtuara nga gjyqtari për të lehtësuar zgjidhjen miqësore të mosmarrëveshjes nuk manipulon paanësinë e saj dhe, veçanërisht, faktin që ky aktivitet nuk analizohet si një parashikim real i vendimit⁵⁰.

168. Në përgjithësi, vendet e Bashkimit Europian kanë miratuar masa për inkurajimin e zgjidhjes së mosmarrëveshjeve me anë të ndërmjetësimit, bazuar në Direktivën e BE 2008/52/EC të datës 21 Maj 2008, mbi aspekte të caktuara në çështjet civile dhe tregtare.

169. Gjatë viteve, Greqia ka bërë përpjekje në fushën e ndërmjetësimit, kryesisht duke trajnuar dhe akredituar ndërmjetësues profesionistë.

170. Në Itali, përpjekja për të ndërmarrë ndërmjetësimin jashtëgjyqësor është një parakusht për sjelljen e një çështje përpara gjykatës në një gamë të gjerë çështjesh (trashëgimi, bashkëpronësi, përgjegjësi mjekësore, etj.) në të njëjtën kohë, gjatë gjithë procedimeve gjyqësore, gjyqtari ka autoritetin t'i referojë palët tek një ndërmjetësues.

171. Në ish republikën Jugosllave të Maqedonisë, në seancën përgatitore, gjyqtari informon palët për mundësinë e zgjidhjes së mosmarrëveshjes me anë të ndërmjetësimit jashtëgjyqësor.

172. Në Rumani, gjyqtari është i detyruar të zgjidhë një mosmarrëveshje civile, me anë të një zgjidhje miqësore me ndihmën e një ndërmjetësuesi. Nëse është gjyqtari ai i cili e rekomandon ndërmjetësimin, palët (të ndihmuara nga avokatët e tyre) duhet të marrin pjesë të paktën në një takim fillestar, i cili është falas. Nëse palët arrijnë në një marrëveshje në procesin e ndërmjetësimit, kjo marrëveshje formalizohet me anë të vendimi gjykate dhe palëve mund t'iu kthehen kostot e tyre ligjore. Kodi i ri i Procedurës Civile ka parashikuar një kërkesë për pajtim si një parakusht për një veprim ligjor për t'u ndërmarrë ndaj një autoriteti administrativ (autoriteti duhet t'i kërkohet të tërheqë vendimin e tij brenda 30 ditëve) dhe për mosmarrëveshjet tregtare kundrejt një shume parash (pala tjetër duhet të informohet për kërkesën, duhet të paraqiten të dhënat e dokumentuara dhe duhet të kërkohet një takim për të negociuar një marrëveshje).

173. Veprime të mundshme të cilat mund të inkurajojnë këto metoda për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve (veçanërisht në tipa të caktuara mosmarrëveshjesh) përfshijnë rritjen e sasisë së informacionit dhënë qytetarëve mbi karakteristikat dhe avantazhet e pajtimit dhe ndërmjetësimit, duke garantuar profesionalizmin e pajtuesve dhe të ndërmjetësve dhe duke parashikuar format e ndihmës financiare (në lidhje me kostot, ndihmën ligjore dhe përfitimet e taksave)⁵¹. Në vendet ku nuk ka praktika standarde, do të ishte e

⁴⁹ Shih projektin "Shërbimi i Padive të Vogla", Çmimi i Peshores së Kristaltë 2008 i CEPEJ.

⁵⁰ Në këtë aspekt, mund të silltet në vëmendje se projekti pilot "Ndërmjetësimi Gjyqësor", vazhdoi nga viti 2003 deri në vitin 2005 në Gjykatën e Apelit të Rrethit Antëerp (çmim i veçantë nga CEPEJ Çmimi i Peshores së Kristaltë 2005 i CEPEJ) dhëne për krijimin e një dosje për ndërmjetësim ndryshe nga ajo e një procedure gjyqësore si edhe për kthimin e çështjes tek gjyqtari i cili kishte qenë përfshirë më parë në një ndërmjetësim të dështuar.

⁵¹ Për më shumë detaje, mund t'u referohemi një sërë instrumentesh të Këshillit të Europës, veçanërisht Rekomandimit (2001)9 mbi alternativat për çështjet gjyqësore midis autoriteteve administrative dhe palëve private dhe Rekomandimit (2002) 10 për ndërmjetësimin në çështjet civile. Në lidhje me punën e CEPEJ, duhen përmendur aktivitetet e GT – MED dhe seksionet mbi ndërmjetësimin në raportet të cilët vlerësojnë sistemet gjyqësore. Projektet në këtë fushë u mirëpritën

dëshirueshme të rriteshin trajnimet dhe përfitimet e avokatëve në profilin e një eksperti ligjor, i cili i ndihmon klientët e tij ose të saj përpara se të ndërmerret një veprim ligjor dhe në vijimësi gjatë procedimeve të ndryshme për të zgjidhur mosmarrëveshjen.

6.3 Paditë e përbashkëta dhe masa të tjera për të kontrolluar praktikën e autoriteteve administrative ose të aktorëve kryesorë ekonomik, të cilët janë burimet e mosmarrëveshjeve ligjore

174. Ngarkesa të mëdha me çështje shpesh janë rezultat i pasigurisë që ka të bëjë me interpretimin dhe zbatimin e shtetit të së drejtës. Ato janë gjithashtu rezultat i praktikave (ose mosveprimit) të agjencive ose organizatave të caktuara (autoritete administrative, fondet e shëndetit/të pensionit, kompanitë e mëdha, etj.) të cilat mund të arrijnë grupe të mëdha individësh. Në këto raste, problemi duhet zgjidhur që në burim, duke penalizuar sjelljen ligjore të këtyre "aktorëve" duke sqaruar legjislacionin ose duke ndryshuar praktikën gjyqësore të cilat çojnë në mosmarrëveshje dhe paraqesin padi të përbashkëta efikase⁵².

175. Fillimisht, duhet përmendur shembulli i Rumanisë, e cila ka paraqitur një mënyrë si për të përshpejtuar ekzekutimin edhe mundësinë për dhënien e kompensimit për vonesat në ekzekutimin e vendimeve gjyqësore kundër një autoriteti administrativ. Për të qenë më të saktë, gjykatat mund të vendosin për vonesat e mundshme në ekzekutimin e vendimeve në favor të individëve privatë dhe të japin një gjohë gjyqësore ndaj kreut të institucionit në fjalë. Gjoha shkon deri në 20% të pagës bruto minimale të garantuar për secilën ditë vonese dhe i duhet paguar shtetit, ndërsa kompensimi vazhdon t'i paguhet kreditorit.

176. Edhe Italia dhe Polonia, për shembull, kanë dispozita që dënimet të jepen në çështjet ku një autoritet administrativ nuk mund të zbatojë një vendim gjyqësor administrativ, duke qenë kundër tij. Kështu autoritetet përkatëse dhe zyrtarët e tyre inkurajohen të bien dakord me vendimet e gjykatës, të cilët reduktojnë numrin e padive vijuese të cilat mund të vijnë si rezultat i veprimeve të tyre.

177. Një fushë të afërt me bashkëpunimin e administratës për të reduktuar çështjet gjyqësore, mund të përmendim masat përjashtuese të miratuara në Itali me anë të Nenit 3, paragrafi 2 e në vijim i Dekretit Legjislativ Nr. 40/2010 për mbylljen e procedimeve të filluara përpara gjykatës së taksave të shkallës së tretë. Këto masa rrjedhin nga ankesat të cilat në datën zyrtare të kthimit të këtij dekreti janë pezull prej më shumë se dhjetë vjetësh dhe për të cilat administrimi i financave shtetërore ishte i pasuksesshëm në shkallën e parë dhe të dytë. Për procedurat e taksave ende pezull përpara *Commissione Tributaria Centrale* mbyllja është automatike, ndërsa është objekt i pagesës nga taksapaguesi në 5% të vlerës së mosmarrëveshjes për procedimet e filluara të taksave përpara Gjykatës së Kasacionit⁵³. Këto parashikime nuk zbatohen për procedurat e taksave në lidhje me rimbursimin e taksapaguesit.

178. Nëse kjo linjë ndërmjetësimi ndodh në një moment kur çështja gjyqësore midis administratës dhe një pale tashmë ka filluar, fillimisht është e dëshirueshme që procedura administrative të realizohet sipas ligjit dhe në mënyrë të shpejtë.

179. Sipas këtij aspekti, një sërë masash janë prezantuar në Poloni për përmirësimin e procedurave administrative dhe reduktimin e numrit të shkeljeve të ligjit ose vonesave të shkaktuara nga zyrtarët, të cilat shpesh rezultojnë në procese gjyqësore. Për shembull, procedura për dhënien e lejeve të ndërtimit është digjitalizuar dhe është vënë nën mbikëqyrjen e Kryeinspektorit të Ndërtimeve, me qëllim përshpejtimin e procedurës në fjalë. Gjithashtu, është paraqitur edhe mundësia për t'u ankuar jo vetëm për vendimet administrative por edhe për vonesat procedurale të shkaktuara nga autoriteti. Për më tepër, një sërë ndryshimesh në ligjin e pavarur tashmë bëjnë të mundur ngritjen e çështjes së përgjegjësisë si të autoritetit administrativ dhe të zyrtarëve të tij, në lidhje me një shkelje të ligjit ose vonesat gjatë procedurave administrative. Së fundmi, aktet e paligjshme dhe neglizhenat e kryera nga zyrtarët të cilat janë zbuluar gjatë procedimeve gjyqësore mund të raportohen drejtpërdrejtë tek eprorët e tyre hierarkik, për një veprim disiplinor.

---

edhe nga CEPEJ në ëkuadrin e Çmimit të Peshores së Kristalltë: përtej shembujve të përmendur në tekst, shi "Ndërmjetësimi bashkëngjitur gjykatave dhe zgjidhja e përshpejtuar e mosmarrëveshjeve civile në gjykatën e rrethit Lubjanë" (projekt i zgjedhur në botimin e vitit 2005), si edhe "Praktika e Ndërmjetësimit në çështjet gjyqësore familjare në " Tarascon TGI (13): një ndryshim i kulturës gjyqësore (projekt i specifikuar në botimin 2015).

⁵² Këto masa janë në linjë me parimet e përcaktuara në udhëzimet e Saturn për menaxhimin e kohës gjyqësore, Seksioni II.C).

⁵³ Për vlerësim përputhshmërie me ligjin e Bashkimit Europian mbi TVSH-në, shih vendimin gjyqësor të Gjykatës së Drejtësisë së datës 29 Mars 2012, në çështjen C-500/10. Për më tepër, kjo mbyllje automatike – e cila në vijimësi të specifikua si "përpara datës" (*estinzione*) me anë të një interpretimi autentik të ligjit mund të paraqiste pipikëpyetje në fushën e së drejtës ndaj procedurave për kompensimin e kostove nga taksapaguesit të përfshira në shkallën e tretë.

180. Edhe procedimet jo gjyqësore, të cilat i shtohen ngarkesës së punës së gjyqtarëve mund të përshpejtohen duke përmirësuar procedurat administrative. Kjo ka ndodhur në Slloveni pas përmirësimeve në mënyrën se si funksionon regjistrimi digjital i tokës.

181. Në lidhje me parandalimin dhe zgjidhjen e mosmarrëveshjeve të cilat burojnë nga pasiguria për kuadrin ligjor dhe rregullator, një tip "procedimi model" është propozuar nga Greqia për çështjet të cilat përfshijnë problematika të reja ose problematika të cilat rezultojnë në një numër të madh veprimesh ligjore, ku qëllimi është krijimi i një precedenti. Palët në procedime ose Komisionari i Përgjithshëm i Gjykatave Administrative mund të kërkojë që çështja të shqyrtohet menjëherë me prioritet nga një panel prej tre gjyqtarësh të Këshillit të Shtetit. Po kështu, gjykata administrative mund të kërkojë një vendim paraprak nga Këshilli i Shtetit për problematikën e re ose për problematikën e cila mund të çojë në një numër të madh ankesash. Ndërkohë, procedimet përkatëse dhe të gjitha procedimet në të cilat ngrihet e njëjta çështje pezullohen. Pasi paneli ka nxjerrë vendimin e tij, çështjet të cilat përfshijnë vetëm problemin, i cili është zgjidhur, mund të marrin një vendim *in camera*, vetëm nëse palët nuk kundërshtojnë.

182. Përsëri në interesin për të garantuar interpretimin uniform dhe zbatimin e ligjit, në çështjet ku një gjykatë administrative jep një vendim, se një ligj është në kundërshtim me Kushtetutën Greke, mjetet e disponueshme për ta kundërshtuar atë vendim do të gjenden shpejt dhe do të menaxhohen *extra ordinem* për të pastruar çdo pasiguri për zbatueshmërinë e ligjit sa më shpejt të jetë e mundur.

183. Në Francë, Projekt-Ligji Nr. 35, i miratuar nga Senati më 5 Nëntor 2015⁵⁴, parashikon prezantimin e një modeli të padisë së përbashkët për të luftuar diskriminimin. E drejta për të ndërmarrë veprime ligjore i garantohet ose shoqatave me certifikim kombëtar, i cili e njihë eksperiencën e tyre dhe karakterin e tyre përfaqësues në lidhje me luftën kundër diskriminimit ose unioneve tregtare. Ky veprim mund të ndërmerret nga ato shoqëri me qëllimin ose për të ndaluar shkeljen e përmendur në nën-paragrafin e parë, ose për të përcaktuar përgjegjësinë e personit, i cili shkaktoi dëmin, për të përfituar kompensimin për dëmtimin personal, ose për të ndjekur të dy objektivat. Nga ana tjetër, unionet tregtare mund ta ndërmarrin këtë veprim vetëm për të ndjekur të parin e këtyre objektiveve. Kur padia e përbashkët kërkon të përfitojë kompensim për dëmtimin personal, gjyqtari do të marrë një vendim për përgjegjësinë e të pandehurit, do të përcaktojë grupin e njerëzve ndaj të cilëve i pandehuri është përgjegjës, do të përcaktojë kriteret për t'u konsideruar anëtar i grupit dhe do të specifikojë dëmin për t'u shlyer për secilën nga kategoritë e individëve. Kur të dhënat e nxjerra dhe natyra e dëmit ta lejojnë gjyqtarin të veprojë kështu, ai ose ajo mund të vendosë të zbatojë një procedure kolektive për vlerësimin e dëmeve, për të cilat ai ose ajo do të vendosë shumën ose kriteret e vlerësimit dhe do të autorizojë paditësin të negociojë kompensimin me të pandehurin. Individët të cilët i përmbushin kriteret e anëtarësisë dhe dëshirojnë të mbështeten në vendimin gjyqësor mund të bashkohen me grupin dhe më pas kanë të drejtën të përfitojnë kompensim nga personi i gjykuar si përgjegjës për dëmin dhe në këtë pikë mund të përfitojnë nga negociatat ose nga çdo veprim në vijim i ndërmarrë nga shoqëria.

184. Për sa ka të bëjë me paditë e përbashkëta, Holanda ka ndjekur modelin amerikan, veçanërisht në lidhje me zgjidhjet e padive të përbashkëta. Për të qenë më konkretë, sipas Aktit për Zgjidhjen e Përbashkët i datës 27 Korrik 2005, Gjykata e Apelit e Amsterdami mund të deklarojë se zgjidhja e një mosmarrëveshje e përfunduara nga përfaqësues të caktuar të grupit është detyruese për cilindo që ka kaluar të njëjtin lloj dëmi dhe kështu mund të konsiderohet anëtar i grupit, me përjashtim të atyre të cilët preferojnë të mos përfshihen nga rezultatet e asaj marrëveshje. Sipas rastit, ka qenë e mundur të menaxhohet me efikasitet një numër i madh mosmarrëveshjesh, të cilat kishin aspekte faktike dhe ligjore të përbashkëta dhe ndoshta do të kishin bllokuar sistemin gjyqësor holandez.

6.4 Masat praktike për të luftuar abuzimin me të drejtat procedurale

185. Së fundmi, duhen përmendur masat e ndryshme të cilat mund të prezantohen për të luftuar abuzimin me të drejtat procedurale nga pikëpamja e aksesit në një gjykatë dhe mbi të gjitha avokatët mbrojtës.

186. Në Rumani, për shembull, Këshilli për Gjyqësorin ka ndryshuar rregulloret që udhëheqin aktivitetin e gjykatave për të bërë më të thjeshtë identifikimin e çështjeve që janë në listën e çështjeve të së njëjtës gjykatë dhe kanë të njëjtën lëndë, të njëjtën kauzë dhe të njëjtët palë. Edhe pse këto parashikime kanë sjellë punë shtesë për kancelarët në gjykata, duke qenë se janë ata të cilëve iu është ngarkuar përgjegjësia t'i identifikojnë këto çështje, ata e kanë bërë punën e gjykatave më efikase për sa u përket praktikave të

⁵⁴ Projekt-ligji Nr. 35 për veprimet e klasave dhe organizimin e gjykatave.

mundshme abuzive duke specifikuar një organ të vetëm t'i shqyrtojë ato – një aspekt i cili e bën punën e departamenteve të tjerë më të thjeshtë dhe gjithashtu mund të zvogëlojë kohëzgjatjen në total të këtyre procedimeve.

187. Në lidhje me abuzimet ndaj të drejtave për mbrojtje, Rumania ka eliminuar efektin automatik pezullues, i cili është zbatuar në procedimet civile, kur u ngrit mendimi për paligjshmëri të një vendimi administrativ individual.

188. Në Belgjikë, bazuar në Ligjin i cili ndryshon Kodin Gjyqësor, për të reduktuar backlog-un e çështjeve, gjykatat kanë autoritetin të lëshojnë gjoba ndaj palëve, të cilat përdorin taktika dukshëm abuzive ose të ngadalta.

189. Në Itali, dënimi kryesor për abuzim ndaj të drejtave procedurale ishte urdhri për dëmshpërblim ndaj palëve të cilat kishin humbur, të cila e kishin sjellë ose drejtuar çështjen e tyre duke mashtruar ose kishin kryer shkelje serioze. Megjithatë, përdorimi i kësaj lloji përgjegjësie për veprat e kryera nga pakujdesia, parashikuar nga neni 96 i Kodit të Procedurës Civile, nuk ishte shumë i shpeshtë në praktikë, sepse ishte e vështirë për palën fituese të paraqiste prova për elementin subjektiv (mashttrim ose shkelje e rëndë ndaj palës tjetër dhe për dëmin e vuajtur). Sipas rastiit, për të garantuar dhënien e një dënimi më efikas, ligji i ka fuqizuar gjykatat të lëshojnë një gjobë “për të gjitha rastet”, që do të thotë ato që përfshijnë abuzimin ndaj të drejtave procedurale.

190. Në Greqi një sërë shtyrjesh të procedimeve administrative të gjykatave u shkaktuan nga praktika e autoriteteve administrative në shtyrjen e dorëzimit të dokumenteve të nevojshëm. Tani, kur një çështje shtyhet sepse autoriteti nuk ka ofruar dosjen, ligji përcakton një supozim për të vërtetën në favor të personit i cili kërkon dëmshpërblimin.

191. Në “ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë” janë bërë parashikime për dënime financiare kundër autoriteteve administrative, të cilat nuk dorëzojnë dokumentet e nevojshme.

192. Së fundmi, megjithëse avokatët luajnë një rol kyç në mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve, është e nevojshme të garantohet se profesionistët nuk do të abuzojnë me sistemin e mbrojtjes gjyqësore të të drejtave për qëllimin e vetëm për përfitime financiare. Kështu, është e rëndësishme të monitorohet pajtimi me rregullat e etikës profesionale dhe të ushtrohen dënimet e duhura për shkeljet, të cilat kanë një ndikim të madh në administrimin e duhur të drejtësisë. Disa vendime të GJEDNJ-së të cilat deklarojnë një zbatim të papranueshëm për shkakun se ai përbën një abuzim sipas Nenit 35(3) (a) të KEDNJ-së, ofrojnë një këndvështrim interesant në praktika të caktuara të këtij lloji si në kontekstin e procedimeve vendase dhe në procedimet përpara GJEDNJ-së⁵⁵.

7. Suksesi i reformave: një çështje metodash dhe burimesh

193. Suksesi ose dështimi i masave në fushat e përcaktuara më sipër varet nga një sërë faktorësh:

- ✓ Qasje gjithëpërfshirëse: kohëzgjatja e paarsyeshme e procedimeve në një sistem gjyqësor të dhënë është një problem shumëplanësh, i cili shpesh shkaktohet nga një sërë faktorësh të ndryshëm dhe për këtë arsye duhet trajtuar në një mënyrë organike dhe gjithëpërfshirëse, pa neglizhuar aspektet sociale dhe kulturore të çdo vendi i cili mund të ndikojë në veprimet e synuara.
- ✓ Konsultimi dhe dialogu: qendra e vendim-marrjes mund të ishte informuar më mirë për shkaqet e problemeve dhe për zgjidhjet më efektive, duke marrë në konsideratë këndvështrimet e shumë aktorëve në sistemin gjyqësor, gjë e cila ndihmon në përgatitjen e terrenit për prezantimin e reformave;
- ✓ Diskutim dhe komunikim: duhet shmangur prezantimi i rregullave të një cilësie të dobët teknike, ndryshime të vazhdueshme ndaj masave të miratuara dhe paqëndrueshmëri në procesin e reformës, duke qenë se të gjithë këta faktorë krijojnë paqartësi tek stafi gjyqësor;
- ✓ Monitorimi i rezultateve, si në nivelin statistikor dhe në lidhje me feedback-un e stafit. Ky proces, i cili kërkon një cilësi të mirë të mbledhjes dhe të analizimit të të dhënave duhet të jetë objektiv,

⁵⁵ Shiko për shembull *Basileo dhe të tjerët kundër Italisë*, vendim i datës 23 Gusht 2011; *Petrović kundër Serbisë*, vendim i datës 18 Tetor 2011; *Bekauri kundër Gjerogjisë*, vendim i datës 10 Prill 2012; *Simonetti (II) dhe Simonetti (III) kundër Italisë*, vendim i datës 10 July 2012; *De Cristofaro dhe të tjerët kundër Italisë*, vendim i datës 10 Korrik 2012.

përfundimi i tij nuk duhet të udhëhiqet nga rezultatet e parashikuara në fillim të zbatimit të reformës⁵⁶.

194. Mbi të gjitha, duhet mbajtur në kujtesë se “sistemet gjyqësore duhet të kenë mjaftueshëm burime për të menaxhuar ngarkesën e tyre me punë në kohën e duhur. Burimet duhen shpërndarë sipas nevojave dhe duhet të përdoren me efikasitet”⁵⁷.

195. Për të gjitha aspektet e sipërpërmendura, shtetet anëtare të Këshillit të Europës mund të përfitojnë nga *Udhëzimet e rishikuara të Qendrës SATURN për menaxhimin e kohës gjyqësore, Lista e plotë e Menaxhimit të Kohës dhe puna për analizimin dhe vlerësimin e sistemeve gjyqësore e realizuar nga CEPEJ.*

---

⁵⁶ Në këtë pikëpamje, Shtetet mund të mbështeten në *Udhëzimet e CEPEJ për statistikat gjyqësore* dhe më në përgjithësi për mjetet të vëna në dispozicion nga Grupi i Punës për vlerësimin e sistemeve gjyqësore (CEPEJ-GT -EVAL)

⁵⁷ Shiko *Udhëzimet e rishikuara të Qendrës Saturn për menaxhimin e kohës gjyqësore, Seksioni II, A), 1.*

Përfundime

Në përgjithësi:

- a) Aksesi tek gjyqtari dhe procedimet e gjykatës nuk janë “kosto” ose “shqetësim” për shtetin: ato janë mjete në një shtet për të mbrojtur të drejtat e individëve (veçanërisht atyre më të cenueshëm) dhe për të konfirmuar epërsinë e ligjit. Për këtë arsye, sistemi gjyqësor duhet të ketë burimet e përshtatshme për të kryer punën e tij normale në kohën e duhur.
- b) Funkcionimi i duhur i drejtësisë është në përgjegjësinë e ndarë midis autoriteteve të ndryshme publike si edhe e stafit të përfshirë.
- c) Veprimet të cilat mund të ulin ngarkesën e punës së gjykatave dhe afatet kohore të procedurave duhet të realizohen në përputhje me garancitë e parashikimin e nenit 6 të GJEDNJ dhe, përgjithësisht me elementët e ligjit ndërkombëtar dhe europian për të drejtat e njeriut.
- d) Veprimet të cilat mund të ulin ngarkesën e punës së gjykatave dhe afatet kohore të procedurave duhet të ndjekin parimin e proporcionalitetit: midis masave të ndryshme të mundshme, do të ishte e dëshirueshme t’u jepej prioritet atyre të cilat kanë ndikimin më pak të mundshëm në aspekte të tjerë të cilësisë së drejtësisë. Po kështu, procesi i reformës duhet të garantojë koherencën e përgjithshme të veprimeve brenda sistemit kombëtar ligjor dhe të mbrojë balancën e përgjithshme në administrimin e drejtësisë.
- e) Suksesi ose dështimi i cilësdo reformë mund të varet nga mënyra sipas së cilës është planifikuar dhe zbatuar: qasje gjithëpërfshirëse, konsultim dhe dialog, reflektim dhe komunikim, dhe monitorimi i rezultateve të veprimeve të ndërmarra, janë të gjitha fazat e rëndësishme në këtë pikëpamje. Kështu, një politikë e një reforme afat-gjatë në drejtësi duket e preferueshme për masat e emergjencës, të miratuara nën kushte shtrënguese.

Veçanërisht,

- f) Specializimi i gjyqtarëve mund të kontribuojë në cilësinë dhe shpejtësinë e drejtësisë, por duhet të kombinohet me përgatitjet për rotacionin ose ndryshimin e stafit në gjykata të specializuara ose në seksione të specializuara. Anëtarët e këtyre të fundit duhet t’iu ofrohen të njëjtat garanci të pavarësisë si edhe gjyqtarëve në gjykatat e zakonshme.
- g) Ndryshimet në kufijtë e rretheve gjyqësore, të cilat çojnë në mbylljen e disa gjykatave ose bashkimi i tyre me gjykata të tjera, mund të ndihmojë një shpërndarje me racionale të burimeve të disponueshme, por është e rëndësishme të mos nënvlerësohen rreziqet e mundshme për sa i përket aksesit në gjykatë.
- h) Dhënia e fuqive më të gjera asistentëve të gjyqtarëve, gjë e cila ndihmon në uljen e ngarkesës së punës së gjyqtarëve profesionistë duhet të shoqërohet me përcaktimin e garancive të duhura, të cilat duhet të afrohen gradualisht më afër me ato që i bashkëngjiten statusit të gjyqtarëve profesionistë, për të siguruar pavarësinë dhe paanshmërinë e tyre.
- i) Ndërsa përdorimi i gjyqtarëve të vetëm mund të konsiderohet si një praktikë e përforcuar në vendet e KE, veçanërisht në gjykatat e shkallës së parë, mbetet fakti se në mungesë të vendim-marrjes në kolegji, paanshmëria kryesisht sigurohet nga garancitë që vijnë me statusin e gjyqtarit.
- j) Sistemet fleksibël për emërimin dhe transferimin e stafit u jep një përgjigje të menjëhershme nevojave të gjykatave në mungesë stafi, dhe nëse është e nevojshme, kontrollon pengesat e përkohshme, por edhe mund ta bëjnë stafin më pak të përkushtuar ndaj shërbimit dhe paraqet rreziqe të serioze ndaj pavarësisë së gjyqtarëve.
- k) Përdorimi i stafit mbështetës (nëpunësit e gjykatave, sekretarët ligjorë, etj.) dhe një rritje në numrin e detyrave të realizuara prej tyre mund të ndihmojë në produktivitetin e gjyqtarëve dhe në cilësinë e drejtësisë, nëse ata marrin trajnimin e duhur teorik dhe praktik.

- l) Kompjuterizimi i regjistrimit të çështjeve, menaxhimi dhe digjitalizimi i dosjeve të çështjeve dhe komunikimet kanë avantazhe të qarta për administrimin e drejtësisë duke qenë se sistemet e kompjuterëve përbushin nevojat e përdoruesve dhe nuk shkaktojnë pengesa jo të parishikuara për të pasur akses në një gjykatë.
- m) Monitorimi i aktivitetit gjyqësor dhe masat shpërblyese mund të jenë mjete efikase në uljen e kohëzgjatjes së procedurave, por mund të rezultojnë problematike për sa i përket garantimit të pavarësisë së gjyqtarëve dhe promovimit të cilësisë së drejtësisë. Veçanërisht, vlerësimi i gjyqtarëve duhet të bazohet në procedurat e strukturuar dhe në kriteret objektive, të cilat nuk duhet të pakësohen ndaj treguesve sasiorë. Për më tepër, monitorimi i performancës së përgjithshme të gjykatës duket më pak problematike deri më tani, duke qenë se konsiderohet si një proces i përbashkët duke përfshirë stafin përkatës dhe ka më pak si synim identifikimin e përgjegjësive individuale sesa menaxhimin e përbashkët të veprimtarisë së gjykatës dhe shpërndarjen e metodave më efikase të punës.
- n) Një tendencë e caktuar duket se po shfaqet në vendet e KE-së kundrejt përfshirjes së gjyqtarëve në afatet kohore procedurale menaxhuese për të garantuar menaxhimin efikas të çështjeve, në bashkëpunim me palët dhe avokatët e tyre. megjithatë, gjyqtarët mund të luajnë një rol me të vërtetë aktiv në garantimin e një ecurie të qetë të procedimeve nëse kanë burimet e nevojshme për të menaxhuar ngarkesën e tyre me çështje në mënyrë efikase dhe nëse nuk kanë një ngarkesë punë të tepruar.
- o) Kur kohëzgjatja e procedimeve, numri i seancave dëgjimore dhe heqja e të drejtës së pronësisë parashikohen me ligj, mundësia për ta përshtatur procedurën me kërkesat e çështjes është e kufizuar. Përveç kësaj, një nivel i caktuar fleksibiliteti kuptimin e përdorimit të burimeve gjyqësore në proporcion me kërkesat e secilës çështje mund të sigurohet duke ofruar tipa të ndryshme procedimesh (ose "qarqe" të ndryshëm), në varësi të natyrës, vlerës dhe kompleksitetit të çështjes.
- p) Organizimi i një seance dëgjimore përgatitore në parim përfaqëson një mjet për thjeshtësimin e përgatitjes së çështjes dhe për shmangien e çdo ngadalësimi të mundshëm të procedimeve.
- q) Edhe pse efikase në lidhje me uljen e dhënies së shërbimit gjyqësor dhe në përdorimin më të kontrolluar të burimeve, miratimi i procedimeve të shkurtuara në shkallën e parë duhet të jenë gjithmonë dora-dorës me udhëzimet për të mbrojtur, ndoshta në procedimet e radhës, parimin kundërshtues dhe barazinë e armëve. Bazuar në Nenin 6.1 të GJEDNJ, zvogëlimi i detyrimit për të ofruar arsye dhe eliminimi i procedimeve publike duhet të konsiderohen me një kujdes të veçantë.
- r) Në lidhje me pakësimin e aksesit në procedimet e apelit dhe në kasacion dhe me prezantimin e mekanizmave filtrues për këto zgjidhje ligjore, duhet të mbahet në kujtesë se këto rrugë ligjore përbëjnë mjetet kryesore për korrigjimin e shkeljeve të një sërë aspektesh për të drejtën për një gjykim të drejtë dhe në përgjithësi, për të garantuar se po merret një vendim i një cilësie më të mirë. Për këtë arsye, qëllimi është të goditet balanca e drejtë midis kësaj kërkesë në njërin anë dhe parimit për mbrojtjen e kohës së arsyeshme nga ana tjetër.
- s) Pakësimi i punës së gjykatave pa palë kundërshtuese, e cila mund të jetë një mënyrë për të lehtësuar peshën në sistemin gjyqësor duhet të marrë në konsideratë rritjen e kostove që mund t'i sjellë individëve dhe nevojën për të ofruar garancitë e besueshmërisë të barasvlershme me ato të një gjyqtari.
- t) Pajtimi dhe ndërmjetësimi mund të inkurajohen duke iu ofruar qytetarëve më shumë informacione rreth asaj që ata përfshijnë dhe rreth avantazheve të tyre, duke garantuar profesionalizmin e pajtuesve dhe të ndërmjetësve dhe duke parashikuar forma të mbështetjes financiare për këto metoda për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve.
- u) Për të kontrolluar praktikën e autoriteteve administrative ose të aktorëve kryesor ekonomik, të cilët janë burime të çështjeve gjyqësore në masë, duhet t'i kushtohet vëmendje ndërmarrjes së padive të përbashkëta dhe të masave të tjera parandaluese ose ndëshkuese.

Burime dhe Bibliografi

SHQIPËRIA

Plani i veprimtimit i datës 28 Janar 2015, 1222 takimi i datës 10-12 Mars 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 171

GJERMANIA

Revised action report of 12 November 2013, 1186 meeting of 3-5 December 2013, ref. DH-DD (2013) 1234

Resolution CM / ResDH (2013) 244, adopted by the Committee of Ministers on 5 December 2013 at the 1186th meeting of the Ministers' Deputies

Other sources:

- P. Gottwald "Defeating delay in German civil procedure", Published in "The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation" (*edited* by CH van Rhee) Intersentia: Antwerp - Oxford - New York, 2004, pages 121-129
- G. Walter, "The German Civil Procedure Reform Act 2002: Much Ado About Nothing?", Published in "The Reforms of Civil Procedure in Comparative Perspective" (under the direction of N. Trocker and V. Varano) Giappichelli: Torino, 2005, pages 67-91
- A. Wall, "Austria & Germany: a History of Successful Reforms", published in "Civil Litigation in China and Europe" (Edited by CH van Rhee and Fu Yulin), Springer Science + Business Media Dordrecht, 2014, pages 141-194

AUSTRIA

Action report of 1 October 2015, 1243 meeting of 8-10 December 2015, ref. DH-DD (2015) 1126

Resolution CM / ResDH (2015) 222, adopted by the Committee of Ministers on 9 December 2015 at the 1243rd meeting of the Ministers' Deputies

Other sources:

- A. Wall, "Austria & Germany: a History of Successful Reforms, "in" Civil Litigation in China and Europe" (Edited by CH van Rhee and Fu Yulin), Springer Science + Business Media Dordrecht, 2014, pages 141-194

BELGIKA

Action report of 26 October 2015, 1243 meeting of 8-10 December 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 1113

Resolution CM / ResDH (2011) 189, adopted by the Committee of Ministers on 2 December 2011 at the 1128th meeting of the Ministers

Decision CM / Del / Dec (2015) 1243 / H46-6 adopted by the Committee of Ministers on 10 December 2015 at the 1243rd meeting of the Ministers' Deputies

Resolution CM / ResDH (2015) 245, adopted by the Committee of Ministers of December 10, 2015 at the 1243rd meeting of the Ministers' Deputies

Other sources:

- http://justice.belgium.be/fr/ordre_judiciaire/reforme_justice (consulted 15 December 2015)
- "The reform of the judiciary (2012-14)" ([http://justice.belgium.be/sites/default/files/downloads/R%C3%A9forme% 20of% 20l'OJ.pdf](http://justice.belgium.be/sites/default/files/downloads/R%C3%A9forme%20of%20l'OJ.pdf), consulted the 15 December 2015)

BULLGARIA

Action Plan of 22 June 2015, 1236 meeting of 22-24 September 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 672

Action report of June 15 2015.1236 meeting of 22-24 September 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 664

Final Resolution CM / ResDH (2015) 154, adopted by the Committee of Ministers 24 September 2015 at the 1236th meeting of the Ministers' Deputies

ESTONIA

Revised action report of 19 November 2014.1221 meeting of 3-5 March 2015, ref. DH-DD (2014) 1445

Resolution CM / ResDH (2014) 287, adopted by the Committee of Ministers of 17 December 2014 at the 1215bis meeting of the Ministers' Deputies

:

- F. Ferrand "The respective Role of the Judge and the Parties in the Preparation of the Case in France", published in "The Reforms of Civil Procedure in Comparative Perspective" (Under the direction of N. Trocker and V. Varano) Giappichelli: Torino, 2005, pages 7-32
- Guinchard S. (edited by), "Law and practice of civil procedure. Internal and EU rights" 8th Editing, Dalloz: Paris, 2014 "Judicial reform # J21" (<http://www.justice.gouv.fr/la-reforme-judiciaire-j21-12563/>, consulted on 19 December 2015)
- "Presentation of the regular bill, the draft organic law on judicial reform J21" (70715-http://www.justice.gouv.fr/publication/Projet_Loi_ReformeJ21-2_A4.pdf, consulted on 19 December 2015) Inspection General of Judicial Services, "Report on the development of friendly alternative dispute resolution" (April 2015), prepared with the support of the Secretariat of general modernization of public action (http://www.justice.gouv.fr/publication/2015_THEM_Rapport_definitif_reglement_conflits.pdf, consulted on 20 December 2015)
- Court of Auditors' Annual Public Report 2015 (February 2015), Volume I, Volume II, pages 35-62 (<https://www.ccomptes.fr/Publications/Publications/Rapport-public-annuel-2015>, consulted on 18 December 2015)

GRECIA

Action Plan of 29 July 2013, 1179 meeting of 24-26 September 2013, ref. DH-DD (2013) 892

Revised action report of 17 March 2015, 230 meeting of 9-11 June 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 324

Revised action report of 5 November 2015, 1243 meeting of 8-10 December 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 1211

Action plan of 11 October 2011 Ref. -DD DH (2011) 850F

Complementary Action Plan of 8 April 2013.1179 meeting of 24-26 September 2013, ref. DH-DD (2013) 758

Action report of June 2, 2015, 1236 meeting of 22-24 September 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 621

Revised action report of 24 November 2015, 1243 meeting of 8-10 December 2015, ref. DH-DD (2015) 1269

Final Resolution CM / ResDH (2015) 230, adopted by the Committee of Ministers on 9 December 2015 at the 1243rd meeting of the Ministers' Deputies

Final Resolution CM / ResDH (2015) 231, adopted by the Committee of Ministers on 9 December 2015 at the 1243rd meeting of the Ministers' Deputies

HUNGARIA

Action Plan updated 28 May 2015, 1236 meeting of 22-24 September 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 631

ITALIA

Communication from the authorities of 10 April 2013 (General Measures), 1172 meeting 4-6 June 2013 (DH), ref. DH-DD (2013) 415

Communication from the authorities of 10 July 2015, prepared for the visit of Mr Klaas de Vries, rapporteur APCOE in Italy on 22-23 October 2014 regarding business groups Ceteroni, Luordo and Mostacciolo against Italy (Applications No. 22461/9, 22461 / 93, 64705/01) 1236 meeting of 22-24 September 2015, ref. DH-DD (2015) 760

Communication from the authorities of 26 October 2015 (General measures) 1243 meeting of 8-10 December 2015, ref. DH-DD (2015) 1157

Decision CM / Del / Dec (2015) 1243 / H46-11, adopted by the Committee of Ministers of 10 December 2015 at the 1243rd meeting of the Ministers' Deputies

Final Resolution CM / ResDH (2015) 247, adopted by the Committee of Ministers of 10 December 2015 at the 1243rd meeting of the Ministers' Deputies

Other sources:

- "Report on justice administration" - « Relazione sull'amministrazione della giustizia » (years from 2010 to 2014) (http://www.cortedicassazione.it/corte-di-cassazione/it/inaugurazioni_anno_giudiziario.page, consulted on 12 November 2015)
- "Justice census and programme Strasbourg 2" (https://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_2_9_10.wp, consulted January 10, 2016)
- G. Balena and others, "Novelties in the field of appeals" (Notebooks of the Italian association of searchers in the field of civil proceedings - *Associazione Italiana fra gli studiosi del processo Civile*), Bononia University Press: Bologna, 2014
- C. Consolo - M. de Cristofaro - B. Zuffi (edited by), "The reform of 2009" IPSOA: Milano, 2009

ISH REPUBLIKA JUGOSLLAVE E MAQEDONISË

Action report of 4 July 2011, ref. DH - DD (2011) 524E

POLONIA

Action Plan of 24 November 2011, ref. DH-DD (2011) 1074

Action Plan of 24 November 2011, ref. DH - DD (2011) 1073

Action plan updated 4 July 2013, 1179 meeting of 24-26 September 2013 (DH), ref. DH-DD (2013) 787

Action Plan of 27 April 2015, 1230 meeting of 9-11 June 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 493

Action Plan updated 26 May 2015, 1236 meeting of 22-24 September 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 618

Action plan updated October 27, 2015, 1243 meeting of 8-10 December 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 1146

Decision CM / Del / Dec (2015) 1236-1214, adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2015 at the 1236th meeting

Final Resolution CM / ResDH (2015) 248, adopted by the Committee of Ministers on 9 December 2015 at the 1243rd meeting of the Ministers' Deputies

HOLANDA

Burimet:

- E. Blankenburg "Civil justice: Access, Cost, and Expedition. The Netherlands" Published in "Civil Justice in Crisis. Comparative Perspective of Civil Procedure" (under the direction of Adrian Zuckerman), Oxford University Press: Oxford - New York, 1999, pages 442-463
- CH van Rhee - R. Verkerk "The Netherlands: A No-Nonsense Approach to Civil Procedure Reform", published in "Civil Litigation in China and Europe" (Edited by CH van Rhee and Fu Yulin), Springer Science + Business Media Dordrecht, 2014, pages 259-280

PORTUGALIA

Action Plan of 10 January 2013, 1164 meeting of 5-7 March 2013 (DH), ref. DH-DD (2013) 56

Communication from the authorities of 8 October 2013, 1186 meeting of 3-5 December 2013 (DH), ref. DH-DD (2013) 1040

Communication from the authorities of 22 January 2015, 1222 meeting of 10-12 March 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 127

REPUBLIKA SLOVAKA

Interim Resolution CM / ResDH (2010) 225, adopted by the Committee of Ministers on 2 December 2010 at the 1100th meeting of the Ministers' Deputies

Action Plan of 23 September 2015, 1243 meeting of 8-10 December 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 990

Action plan of 27 October 2015, 1243 meeting of 8-10 December 2015 (DH), ref. DH-DD (2015) 1149

SLLOVENIA

Action Plan of 22 March 2012, ref. DH-DD (2012) 320

Additional information on 22 July 2013, 1179 meeting of 24-26 September 2013 (DH), ref. DH-DD (2013) 886

Other sources:

- "Joint State Project. The elimination of court backlogs - The Lukenda Project"
(http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/zakonodaja/angleski_prevodi_zakonov/The_Lukenda_Project_angl.pdf, consulted on 8 December 2015)

ZVICRA

Code of civil procedure of 19 December 2008 (on 1st January 2016)

Federal law on the prosecution of debts and bankruptcy (« LP ») of 11 April 1889 (on 1st January 2016)

Law on the federal Court (« LTF ») of 17 June 2005 on 1st January

Law on the federal Court on patents (« LTFB ») of 20 March 2009 (on 1st January)

TURQIA

Action Plan of 11 January 2013.1164 meeting of 5-7 March 2013 (DH), ref. DH-DD (2013) 82

Action report of 24 November 2014, 1221 meeting of 3-5 March 2015 (DH), ref. DH-DD (2014) 1468

Resolution CM / ResDH (2014) 298, adopted by the Committee of Ministers on 17 December 2014 at the 1215bis meeting of the Ministers' Deputies

N.B: This Good Practice Guide was drawn up based on the work of the scientific expert Francesco De Santis, avv.francescodesantis@gmail.com. The author is a researcher in the law of civil procedure at the University of Naples "Federico II" and a lawyer practicing in Naples. He has been exercising the functions of assistant lawyer to the ECtHR. The author wishes to thank Mr. and Mrs. Valentin Rétornaz, Ms Andreea Maria Rosu and Ms Silvia Blasi for suggestions and assistance in his research.